

НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ

ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

Методичні рекомендації з організації самостійної роботи
для слухачів, які навчаються за спеціальністю
7.03010101 – Соціологія
(післядипломне навчання)

Видавництво НУА

НАРОДНА УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ

ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

Методичні рекомендації з організації самостійної роботи
для слухачів, які навчаються за спеціальністю

7.03010101 – Соціологія

(післядипломне навчання)

Харків
Видавництво НУА
2013

УДК 316(091)(072+075.8)
ББК 60.51р30-2
І-90

*Затверджено на засіданні кафедри соціології
Народної української академії.
Протокол № 9 від 25.12.2012*

Автор-упорядник *канд. соціол. наук О. В. Хижняк*
Рецензенти: *д-р соціол. наук К. Г. Михайльова*
д-р соціол. наук В. І. Лукашук

І-90 **Історія** соціології : метод. рек. з організації самостійної роботи для слухачів, які навчаються за спеціальністю 7.03010101 – Соціологія (післядиплом. навчання) / Нар. укр. акад., [каф. соціології ; авт.-упоряд. О. В. Хижняк]. – Х. : Вид-во НУА, 2013. – 60 с.

Методичні матеріали з вивчення навчального курсу «Історія соціології» містять програму, завдання до семінарських занять та теми для самостійного вивчення, рекомендації щодо підготовки до занять, завдання для самостійної роботи, список рекомендованої літератури, питання з курсу, тестові завдання.

Наведені методичні матеріали дозволять організувати самостійну роботу слухачів післядипломної освіти з опанування сучасними трактовками історії соціології.

УДК 316(091)(072+075.8)
ББК 60.51р30-2

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Історія соціології» вивчається згідно навчального плану підготовки слухачів факультету післядипломної освіти зі спеціальності 7.03010101 Соціологія.

«Історія соціології» є курсом, що становить фундамент соціологічного знання при підготовці фахівців з соціологічних дисциплін. Соціологія як наука має численні підходи і парадигми, на основі яких в різні історичні періоди досліджувалася соціальна реальність.

Мета курсу – вивчення та осмислення основних теорій класичної та сучасної соціології. Основні завдання курсу:

- розкрити межі, витоки і критерії соціології як науки;
- з'ясувати етапи становлення і розвитку соціології та їх концептуальні обґрунтування;
- виявити специфіку історико-соціологічного дослідження;
- з'ясувати основні соціологічні традиції та шляхи їх формування;
- розкрити процеси інституціоналізації і диверсифікації соціологічного знання;
- викласти історію становлення і розвитку основних соціологічних парадигм, теорій і концепцій;
- дати характеристику основних представників різних напрямків і наукових шкіл, їх основні твори;
- розкрити стан соціологічної науки в умовах постмодерну;
- розкрити новітні тенденції у світовій соціології, їх соціальної та історичної обумовленості;
- виявити особливості становлення і розвитку, сучасного стану соціологічної думки в Україні;
- розкрити особливості біографічних досліджень соціологічних поглядів окремих персоналій;
- визначати внесок окремих соціологів, наукових шкіл у розвиток соціологічного знання;
- визначати предмет, метод, функції, основні етапи і тенденції розвитку соціології в окремих країнах.

Слухач повинен *знати*: основи класичних соціологічних концепцій, основних представників різних напрямків і шкіл, їх головні роботи.

Уміти: викласти суть різних соціологічних теорій, їх критично оцінити, обґрунтувати можливість застосування методології класиків соціології для опису і пояснення різних явищ сучасної соціальної дійсності.

Вивчення навчальної дисципліни «Історія соціології» покликане сприяти формуванню у слухачів компетенцій щодо вирішення проблем і задач соціальної діяльності та умінь, що є відображенням наявності цих компетенцій, серед яких компетенції соціально-особистісні, загальнонаукові компетенції, інструментальні компетенції, загально-професійні, спеціалізовано-професійні.

Мета курсу досягається застосуванням наступних методів навчання:

- Проблемні лекції і консультації (індивідуальні і групові).
- Практичні заняття, семінари, круглі столи і рольові ситуації.
- Обговорення рефератів і дискусійних повідомлень.
- Обговорення основних ідей видатних соціологів.

Дисципліна «Історія соціології» має теоретичні і логічні зв'язки з такими дисциплінами як «Філософія», «Психологія», «Загальна соціологічна теорія», а також з галузевими та спеціальними соціологічними дисциплінами.

Методичне забезпечення містить елементи, важливі для організації роботи слухачів із засвоєння історико-соціологічного матеріалу, а саме: програму та зміст курсу; питання до семінарських занять і до тем для самостійного вивчення; методичні поради; питання для самоконтролю знань; завдання для самостійної роботи; теми рефератів; питання до іспиту; технологію проведення поточного і підсумкового контролю знань; список рекомендованої літератури.

ФОРМИ КОНТРОЛЮ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СЛУХАЧІВ

Загальні положення про контроль знань

Вивчення історії соціології здійснюється на основі модульно-рейтингової системи. Курс розбивається на два модулі, вивчення яких завершує екзамен. Підсумкова оцінка навчальної діяльності з курсу, що вивчається, визначається в 100 балів.

Знання слухачів оцінюються за допомогою групової презентації семінарського заняття (відповіді на контрольні запитання, виконання групових завдань); індивідуального конспекту семінарського заняття і виконання завдань. Контроль знань проходить за допомогою: а) вхідного контролю (написання есе); б) проміжного контролю після завершення вивчення кожного модуля (виконання завдань із відповідних тем курсу); в) написання та захист реферату; г) підсумкового тестового контролю.

Тести охоплюють усі теми дисципліни і складаються із 20 завдань. За кожну правильну відповідь нараховується 1 бал. Максимальна кількість балів, отриманих за тестування, – 20. Набрана кількість балів слухачами зараховується до підсумкової оцінки за вивчення курсу.

Загальна оцінка успішності навчання становить 100 балів та складається узагальнено з наступних складових:

№ з/п	Вид роботи	Сума балів
1.	Вхідний контроль	5
2.	Робота на семінарах	25
3.	Проміжний модульний контроль	10
4.	Підготовка реферату	5
5.	Захист реферату	5
6.	Підсумковий тестовий контроль	20
7.	Екзамен	30

Усі слухачі одержують бали за підготовленість і роботу на кожному семінарському занятті. Обов'язковим є виконання всіх індивідуальних завдань, написання та захист реферату, а також виконання підсумкового тестового контролю. Після виконання всіх зазначених видів роботи слухач отримує допуск до екзамену.

З курсу історії соціології слухачі складають письмовий екзамен (білет включає два теоретичних питання та одне практичне завдання).

За підсумками роботи в ході вивчення курсу виставляється підсумкова оцінка у відповідності з наступною шкалою оцінювання:

Шкала оцінювання знань слухачів у ХГУ «НУА»

<i>За шка- лою ECTS</i>	<i>Характеристика по націона- льній шкалі</i>	<i>За національ- ною шкалою</i>	<i>За шкалою ХГУ «НУА»</i>
A	ВІДМІННО – відмінне освоєння матеріалу, його оволодіння з незначними неточнос-	5 відмінно	85–100
B	ДУЖЕ ДОБРЕ – оволодіння матеріалом на рівні вище середнього з окремими по-	4 добре	75–84
C	ДОБРЕ – у цілому курс освоєний, але є деякі слабкі місця	4 добре	65–74
D	ЗАДОВІЛЬНО – курс освоєний непогано, але зі значною кількістю недоліків	3 задовільно	57–64
E	ДОСТАТНЬО – засвоєння матеріалу задовольняє мінімальним вимогам	3 задовільно	50–56
FX	НЕЗАДОВІЛЬНО – потрібно попрацювати, перш ніж перездати	2 незадовільно	25–49
F	НЕЗАДОВІЛЬНО – необхідна серйозна подальша ро- бота, обов'язково повторне про- слуховування курсу	2 незадовільно	0–24

ЗМІСТ ПРОГРАМИ КУРСУ

Модуль 1. Історія соціології XIX ст. – поч. XX ст.

Тема 1. Предмет історії соціології та коло її методологічних проблем. Витоки соціології (О. Конт, Г. Спенсер та ін.)

Виникнення соціології як результат поєднання ряду інтелектуальних та соціальних факторів, що перетнулися у певний історичний період (XVIII – XIX ст.) та в певній точці світового культурного простору (Західна Європа). Історія соціології як теоретичне осмислення та логічне викладення проблем соціології, досвіду її історичного розвитку та рефлексії.

Предмет історії соціології. Коло методологічних проблем історії соціології та їх зв'язок з визначенням предмету соціології. Основні підходи до періодизації становлення та розвитку західної соціології (М. Елброу, П. Боуман, Г. Зборовський та ін.).

Протосоціологічна думка у світі від Античності до XIX ст. як інтелектуальний базис соціології. Дискусії про межі протосоціології та соціології.

Особливості проекту «соціологія» О. Конта. Значення ідей О. Конта для розвитку соціології як науки. Г. Спенсер про предмет та коло завдань соціології. Ідея суспільства в теоретичній спадщині вченого. Відмінності у підходах О. Конта та Г. Спенсера до соціології.

Тема 2. Засновники культури соціології: К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер

Культура соціології та «аксіоми» в соціології (за І. Уолерстайном).

Принципи марксизму та основні закони марксизму відносно розвитку суспільства. Ідея класів та класової боротьби, теорія відчуження та соціального розвитку. К. Маркс щодо проблеми вільного часу. Місце марксистської спадщини серед соціологічних теорій.

Предмет та структура соціології за Е. Дюркгеймом. Соціологізм Е. Дюркгейма. Ідеї розподілу праці, солідарності та аномії у творчості вченого.

Теоретико-методологічні засади розуміючої соціології М. Вебера. Концепція соціальної дії, типів панування та влади. М. Вебер про політику та науку. Бюрократія як ідеальний тип.

Тема 3. Психологічний напрямок в соціології

Загальні риси розвитку психологічного напрямку в соціології в XIX ст. Переваги даного підходу у порівнянні з натуралістичним (біологічним) редуccionізмом відносно розвитку суспільства.

Психологічні концепції західноєвропейської соціології (Г. Лебон, Г. Тард, У. Мак-Дугалл, З. Фрейд). Г. Лебон про натовп, настання ери мас та занепад цивілізації. Г. Тард про завдання та закони соціології. Концепція наслідування та теорія навчання, натовп та публіка Г. Тарда. Гормічний підхід У. Мак-Дугалла,

теорія інстинктів. Соціологічні основи у творчості З. Фрейда. Концепція культури як сукупність норм і заборон, що пригнічують біологічні інстинкти і потяги.

Еволюційно-психологічний напрям в соціології США (Л. Уорд, Ф. Гіддінгс). Ідея телезису як усвідомленої сторони еволюції в роботах Л. Уорда. Види бажань та ідея реформування суспільства. Ф. Гіддінгс про природу взаємозв'язків соціальної структури, соціального процесу, соціальних сил та суб'єктивних аспектів соціальних явищ. Ідея суспільства.

Тема 4. Соціологічна концепція В. Парето: логіко-експериментальний поворот позитивістської парадигми

Основні життєві віхи та еволюція цінностей В. Парето, їх вплив на формування його соціологічних поглядів. Соціологія як точна наука, що дотримується логічних правил при переході від спостереження до узагальнення. Логіко-експериментальний метод в соціології.

Суспільство як система, яка знаходиться в стані рівноваги, що постійно порушується та відновлюється. Нелогічні дії, проблеми активності, резидуї та їх класифікація. Деривації. Роль ідеології в суспільстві. Концепція еліт як кругообіг еліт шляхом чергування в них «резидуїв» першого та другого класів, кожному з яких відповідає певний стиль правління.

Тема 5. Формальна німецька соціологія

Формальна соціологія як напрям соціології, що надає особливе значення поняттю соціальної форми, протиставляючи її змісту соціальних процесів. Структура та особливості соціології як науки. Концепція спільноти та суспільства. Проблема волі та її види в соціологічній концепції Ф. Тьонніса.

Концепція форми в теоретичних поглядах Г. Зіммеля. Предмет соціології (соціації) за Г. Зіммеlem. Зміст, форма та взаємодія як основні поняття соціології. Соціологія як методологія суспільних наук. Суспільство як процес. Гроші як рушійна сила суспільних змін. Амбівалентний характер розвитку культури.

Л. фон Візе про предмет соціології. Соціальна відстань, соціальний процес, соціальний простір та соціальні утворення як основні категорії соціології.

Тема 6. Становлення емпіричної соціології

США як новий центр соціологічної думки. Особливості американської емпіричної соціології як відповіді на запити «нового» суспільства. Методологічна основа, предметне поле соціології. Ототожнення наукової соціології з емпіричними дослідженнями; вимога до соціології як ціннісно нейтральної науки; визначення істинності наукового пізнання на основі емпіричних процедур; визнання всього, що існує, можливим соціологічному поясненню та соціальному управлінню. Структура та проблематика соціології.

Основні фази становлення та розвитку емпіричної соціології: рання фаза (А. Смолл); перша фаза (У. Томас, Ф. Знанецький, подружжя Ліндт, С. Стауффер); друга фаза (Р. Парк та Е. Берджес); третя фаза (представники Гарвардської школи – Е. Мейо, Колумбійської школи – Я. Морено, Р. Мак-Айвер, П. Лазарсфельд та ін.).

Тема 7. Становлення та розвиток функціоналізму в США

Історичні, соціальні та інтелектуальні передумови становлення та розвитку функціоналізму в США. Загальна характеристика та особливості цього підходу.

Коло наукових інтересів та витоки формування методологічних принципів Т. Парсонса. Структурно-функціональний аналіз та «функція» в соціології. Концепція соціальної дії та формалізована модель системи дії. Типові змінні. Ідея суспільства як системи. Функціональні завдання суспільства як системи (адаптація, ціледосягнення, інтеграція, підтримка зразку).

Ідейні витоки наукового підходу Р. Мертона. Теорії середнього рівня. Функціональний аналіз, його теорема, стратегія та процедури. Функція та дисфункція, явні та латентні функції та дисфункції. Види пристосування (конформізм, інновація, ритуалізм, ретризм, бунт). Соціологія науки. Проблеми бюрократії.

Неофункціоналізм в соціології як напрям, спрямований на відтворення нового теоретичного синтезу. Дж. Александер про «культуральну» соціологію.

Тема 8. Особливості становлення та розвитку соціологічної думки в Україні кінця XIX – першої половини XX ст.

Методологічна проблематика виокремлення української соціології та вирішення питань: коли слід говорити власне про соціологію (а не соціально-політичні, соціально-історичні та ін. погляди); кого з персоналій відносити до «української» та «неукраїнської» соціології (за принципом самоідентифікації, кола питань з досліджень реальій українського суспільства або включеність/виключеність з українського контексту та ін.). Історичні, інтелектуальні та соціальні передумови поширення соціологічної думки в XIX ст. та її занепаду у першій половині XX ст.

Соціологічні роздуми українських суспільно-політичних діячів XIX – поч. XX ст. (М. Максимович, Д. Журавський, М. Костомаров, П. Куліш, О. Потебня, І. Франко та ін.)

Соціальна еволюція, проблема влади та ідея федералізму в соціології М. Драгоманова. «Генетична соціологія» М. Грушевського та проблема політичної організації українського суспільства. В. Липинський як філософ політичної соціології та української політики.

Соціологічні погляди М. Ковалевського. Ідея історичної закономірності в необхідності просування суспільства від низької до більш високої стадії. Еволюція та прогрес як засади соціальних змін у суспільстві.

Модуль 2. Історія соціології XX – поч. XXI ст.

Тема 9. Символічний інтеракціонізм

Інтелектуальні джерела теорії взаємодії. Загальна характеристика парадигми символічного інтеракціонізму та її представників. У. Томас про поняття «загальне визначення ситуації»; Ч. Кулі про поняття «дзеркального Я».

Дж. Мід про міжіндивідуальну взаємодію. Поняття «соціальний акт», «конвенційний жест» та «соціальна структура» в теорії вченого. «Самість» як визначна риса людської суспільства, стадії її розвитку, положення про «І» та «Ме», «узагальненого» та «значимого» іншого.

Дж. Морено про соціометрію як науку про вимірювання суспільних відносин. Р. Лінтон про соціально-культурну природу рольових приписів і їх зв'язність з соціальною позицією особистості; про підтримку рольових вимог системою суспільства через групові санкції. Г. Блумер та чиказька школа символічного інтеракціонізму. І. Гофман про порядок взаємодії. Основні напрямки критики даного підходу.

Тема 10. Феноменологічна традиція в соціології

Інтелектуальні та соціальні засади формування феноменологічної соціології. Ідеї Е. Гуссерля та їх вплив на розвиток соціології.

А. Шюц як основний теоретик феноменологічної парадигми в соціології. А. Шюц: «життєвий світ», «повсякденність» та «комунікація». Концепція «розуміючої» соціології.

Соціологія знання як школа в рамках феноменологічної традиції в соціології. П. Бергер та Т. Лукман: конструювання соціальної реальності. Моделі суспільних процесів.

Г. Гарфінкель: етнометодологія як модель опису та пояснення суспільних процесів та явищ.

Тема 11. Теорія обміну

Інтелектуальні джерела теорії обміну. Особливості соціальної взаємодії в США як запит на теорію обміну.

Дж. Хоманс про елементарну соціальну поведінку як обмін. Схема переходу з макрорівня на макрорівень відносин обміну в теорії Дж. Хоманса. Постулати Дж. Хоманса.

Теоретична стратегія П. Блау. Основні принципи та відмінні риси соціального обміну. Обмін, нерівність та влада.

Теорія обміну як перший зразок теорій раціонального вибору. Проблема влади у поглядах Р. Емерсона. Р. Будон про принцип методології індивідуалізму, тобто пояснення соціальних феноменів через представлення їх як наслідків індивідуальних дій. Індивідуальний раціональний вибір та системні наслідки. Методологічні принципи Дж. Коулмена. Соціальна дія та соціальний капітал.

Тема 12. Теорія конфлікту в соціології (Л. Козер, Р. Дарендорф)

Теорія конфлікту як реакція на домінування позитивізму (структурного функціоналізму). Соціологічне теоретизування про проблеми стабільності гармонії, порядку та нестабільності, конфлікту. Теоретико-методологічна база конфліктологічного підходу.

Нова ліберальна програма Р. Дарендорфа. Два обличчя соціальної структури. Влада і авторитет як основні джерела конфлікту і соціальної зміни. Легітимізація і конфлікт: від квазі-груп до конфліктних. Нормативні орієнтації і методологічні проблеми теорії. Сучасний соціальний конфлікт: діалектика прав і можливостей. Маніпулювання життєвими шансами.

Л. Козер про природу сучасного соціального конфлікту. Органічне походження конфлікту. Соціальні функції конфлікту: їх позитивна, інтеграційна спрямованість. Причини конфлікту. Конфлікт і ворожість. Внутрішньогруповий і міжгруповий конфлікт. Конфлікт і групова структура. Варіанти вирішення соціального конфлікту: концепція соціальних кругів, що «схрещуються». Конфлікт і «рівновага сил».

Тема 13. Франкфуртська школа про суть сучасного суспільства

Ідеї представників Франкфуртської школи як невід'ємна складова теоретичної соціології. К. Маркс, З. Фрейд та М. Вебер як інтелектуальні джерела творчості франкфурців. Ідея Праксина.

«Реїфікація», рефлексія і «негативна діалектика». Т. Адорно про зв'язок між соціальною позицією та ідеологічними переконаннями («Авторитарна особистість»).

Г. Маркузе про сучасне суспільство. Формування одновимірної людини внаслідок дій держави, правлячих класів та підпорядкованим ним засобів масової інформації.

Тема 14. Постмодерністське теоретизування в соціології

Особливості теоретизування про соціальний світ в рамках постмодерністського проекту. Фрагментарність макросоціуму як об'єктивна основа соціологічного постмодернізму. З. Бауман про законодавчий та інтерпретаторський ро-

зум. Постмодерна людина як «турист». Постмодернізм як виклик соціології: відмова від теорій як таких. Соціологія як інтелектуальний дискурс. Ж. Дерріда, Ж. Лакан, Ж. Дельоз, Ж.-Ф. Ліотар як представники постмодерного теоретизування в соціології.

Постструктуралістична соціологія М. Фуко. Специфічна епістема кожної епохи. «Ідеальний» інтелектуал.

Постмодерна макросоціологія Ж. Бодріяра. Система речей та суспільство споживання. Симулякр. Ж. Бодріяр про «кінець соціального».

Акторо-мережева теорія Б. Латура. Симетрична антропологія. Природа та суспільство.

Критика постмодерністських підходів. Марксистська соціологія про постмодернізм.

Тема 15. Синтетичне теоретизування в соціології (П. Бурд'є, Ю. Хабермас, Е. Гідденс, Н. Луман)

Історико-соціологічні причини мультипарадигмальності в соціології. Соціологічний реалізм, соціологічний номіналізм та синтетичний дискурс в соціології. Синтетичний підхід як спосіб «зняти» протиріччя.

Конструктивізм та структуралізм в концепції П. Бурд'є. Соціальний простір. Позиції та диспозиції. Поле. Габітус. Практика. Основні форми капіталу.

Ю. Хабермас про завдання соціальної теорії. Основна проблематика творчості. Теорія комунікативної дії. Концепція суспільства. «Життєвий світ» та «система».

Теорія структурації Е. Гідденса та пов'язані з нею концепції дієвого суб'єкту, соціальних інститутів, соціальної та системної інтеграції. Соціальна дія. Дуальність структури. Глобалізація.

Н. Луман як послідовник системного підходу в соціології. «Система» та «оточуюче середовище». Суспільство як утопоетична, самореферентна система. Оперативна закритість системи. Комунікація.

Тема 16. Новітні теорії соціології (У. Бек, І. Уоллерстайн, М. Кастельс, М. Буравой)

Історичні, соціальні, інтелектуальні особливості соціологічного теоретизування на межі ХХ – ХХІ ст. Технологічний прогрес та затребуваність нового соціологічного знання.

Сучасне суспільство як суспільства ризику (У. Бек). Ризики як «тінь» сучасної людини. Концепція глобалізації.

Інформаційне суспільство як концепція постіндустріального суспільства. Виробництво інформації та знання. Інформаційний капіталізм М. Кастельса.

Світо-системний аналіз як соціологічний підхід. Ядро, напівпериферія, периферія. Світо-системний аналіз та пояснення сучасного розвитку капіталістичного господарювання. Соціальні зміни та прогрес.

Соціологія публічної сфери М. Буравого. Права людини як предмет соціології. Дискусія М. Буравого – М. Вевьорки про місце та завдання соціології та соціолога в сучасному світі.

Тема 17. Особливості відродження та становлення соціологічної думки в Україні у другій половині ХХ ст. – поч. ХХІ ст.

Історична, соціальна, інтелектуальна затребуваність та особливості відродження соціологічної думки в СРСР та в Україні в середині ХХ ст.

Марксистська модель соціологічного теоретизування радянського періоду. Досвід емпіричних соціологічних досліджень. Становлення промислової соціології.

Початок інституціоналізація соціології в кінці 80-х рр. ХХ ст. Завершення формування основних соціологічних шкіл в Україні. Нові напрямки теоретизування та нова проблематика емпіричних соціологічних досліджень.

Харківська соціологічна школа як одна з найпотужніших соціологічних шкіл на теренах України. Імперський, радянський та період незалежності в науковому теоретизуванні та емпіричних розвідках представників школи. Вищі навчальні заклади м. Харкова як колиски соціологічної думки України.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ

Модуль 1. Історія соціології XIX ст. – поч. XX ст.

Методичні поради

При вивченні першого модуля навчальної дисципліни зверніть увагу на те, що зазвичай під історією соціології розуміється «вивчення і опис процесу становлення та розвитку науки під загальною назвою «соціологія». Історико-соціологічні дослідження переплітаються з розглядом витоків соціології як наукової дисципліни і формуванням уявлень про її предмет і об'єкт, з вивченням її інституціоналізації, з проведенням логіко-методологічного аналізу особливостей соціологічного знання і використовуваних соціологами дослідницьких методів» [55, с. 114].

Важливо усвідомлення того, що обізнаність з історії соціології відіграє значну роль у формуванні соціологічної уяви, яка є незамінною професійною якістю фахівця в царині соціології. Соціологічна уява (за Чарльзом Райтом Мілзем) – це здатність пов'язувати власну біографію з історією, порівнювати себе з іншими. Вона дає можливість розрізняти такі поняття, як «особисті труднощі» та «суспільні проблеми»; піднімає рефлексуючу людину над рутинністю повсякденності, забезпечує їй більш багате розуміння своєї індивідуальності, особливостей інших людей та соціального життя, в якому вони задіяні.

При розгляді цього питання пам'ятайте, що існує щонайменше три виміри соціологічної уяви: 1) структурний вимір – це вміння розуміти навколишнє соціальне середовище – структуру суспільства, її елементи, типи соціального порядку; 2) історичний вимір – це вміння бачити відмінності сучасного світу у порівнянні з минулими історичними епохами, механізми зміни даного суспільства, способи «творення» історії, характерні для конкретної історичної епохи; 3) людський вимір – це здатність розуміти, які типи особистостей відіграють особливу роль у сучасному суспільстві на даному етапі, які йдуть їм на зміну, який відбір вони проходять і як формуються, який вплив на «людську натуру» має конкретне соціальне середовище. Докладно зупиніться на характеристичі цих вимірів соціологічної уяви, особливо історичного виміру, який тісно пов'язаний зі знанням історії соціології.

Особливо слід підкреслити, що вивчення історії соціології покликане розвинути у слухачів соціологічну уяву завдяки переосмисленню становлення і розвитку соціології як результату колективної діяльності вчених, кожне покоління яких робило свій внесок в розвиток соціологічного знання.

Слід мати також на увазі, що в історії соціології час від часу піддаються переоцінці як традиційний соціологічний підхід, так і предмет, проблемне поле, міждисциплінарні зв'язки соціологічної науки. Заслуговують на увагу праці І. Валлерстайна, за допомогою яких ми можемо переосмислити класику соціології і подивитися по-новому на її перспективи. Зверніться до праці «Кінець

знайомого світу», де вчений показав, що культура соціології, до якої ми всі належимо, заснована на трьох простих положеннях, названих аксіомами: 1) утвердження реальності соціальних фактів (Е. Дюркгейма), 2) неминучості соціальних конфліктів (К. Маркса), 3) існування механізмів легітимації для стримування конфліктів (М. Вебера). Кожне з цих положень вчений вивів з теорій трьох класиків соціології (Е. Дюркгейма, К. Маркса, М. Вебера). Він стверджує, що наведений набір аксіом не є адекватним способом осягнення соціальної реальності, але став вихідним пунктом, який більшість соціологів приймає без обговорення. Саме це і називається «культурою соціології» і вважається основною спадщиною соціології. Пік культури соціології припав на період з 1945 по 1970 рік. Однак надалі перед соціологією і соціологами постали нові виклики, поряд з соціальною реальністю в традиційному розумінні розвивається віртуальна реальність, рухливість соціальних структур стала їх чи не головною ознакою, а місце, роль і структура соціологічного знання, професійне і громадянське призначення соціолога знову потребують перегляду. Провокативною виглядає заява І. Валлерстайна (але з нею важко не погодитися), що в наші дні три великих розділення XIX ст. – «минуле–сьогодення», «цивілізоване–інше» і «державна–ринковий–громадянське суспільство» – абсолютно неспроможні виступати в якості інтелектуальних маркерів. Ускладнюють ситуацію з традиційною «культурою соціології» проблеми раціональності, творчої діяльності, фемінізму, множинність сутностей соціального часу тощо.

Зверніть увагу, що наразі видано велику кількість робіт, присвячених історії соціології. Матеріал історії соціології реалізується в різних варіантах, існують видання по західній соціології, з соціології США і т. д. Однак при вивченні першого модулю «Історія соціології XIX ст. – поч. XX ст.» курсу «Історія соціології» слухачі можуть зітнутися з низкою труднощів.

По-перше, ***проблемний характер має питання про те, де завершується передісторія і починається, власне, історія соціології.***

Майте на увазі, що думка про те, що історія соціології починається з праць О. Конта, поділяється далеко не всіма істориками соціології. Тривають жваві дискусії про межі, що відокремлюють історію соціології від передісторії.

Вивчаючи початкову стадію формування соціології, зверніть увагу на те, що вона наразі втрачає чіткі хронологічні рамки. Поширеним є погляд, згідно з яким «соціологія – не просто знання, а наукове знання про суспільство. Відповідно історія соціології починається там, де починається подібне знання» [4, с. 19]. Деякі ж дослідники всю філософську спадщину (у її соціальному аспекті) включають в розряд передісторії соціології. Вони виходять з того, що проблеми суспільного і державного устрою цікавили людей задовго до виникнення соціології і це, на їхню думку, дає підставу набагато розширити історичні рамки формування соціології як науки. Іноді в істориків соціології зливаються поняття передісторії і класики, коли сама історія соціології, її початок йдуть у глибоку старовину. Складною залишається також проблема виділення етапів розвитку соціології, їх концептуального обґрунтування. «Особливо це стосується позна-

чень таких періодів, як «джерела», «класика», «модерн» і «пост-модерн» (або сучасна соціологія). «Витоки» то надмірно звужуються, то безмежно розширюються. Під «класикою» у різних авторів виступають такі різні періоди, що взагалі втрачається сенс вживання цього поняття. А «модерн» так швидко застаріває, що його доводиться, у свою чергу, модернізувати за допомогою приставок «пост» і навіть «постпост-модерн», що також не годиться для наукової класифікації» [55, с. 115]. Нестійким є і поняття сучасності. Обговорення питання про класику і сучасність (модерні) в історії соціології набуло хаотичний характер, що ускладнює вивчення слухачами даного курсу.

По-друге, у різних підручниках з історії соціології специфічним може бути як визначення загальних рамок історії соціології, так і назва окремих етапів її розвитку, їх інтерпретація та оцінка творчості кожного окремого автора.

Важливо усвідомити, що в еволюції уявлень про суспільство довгий час віділяли три періоди: донауковий, класичний і сучасний. Таке позначення етапів розвитку наук було характерним для наукознавства кінця ХІХ ст. В даний час багато дослідників вважають, що терміни «донауковий», «класичний» і «сучасний» вельми умовні і не можуть служити в якості довгострокового принципу класифікації.

По-третє, існує розмаїття підходів до аналізу і розкриття історії соціології.

Акцентуйте увагу на з'ясуванні специфіки кожного з трьох найбільш поширених видів досліджень історії соціології, а саме:

1) Історико-соціологічне дослідження (в основу аналізу покладено школи, концепції). В історії соціології значне місце відігравали і відіграють в сьогоденні наукові школи. Представників наукової школи об'єднують насамперед такі моменти: 1) професійний консенсус, узгодженість настанов, принципів наукового дослідження, спільні критерії наукової оцінки; 2) соцітування – взаємні посилення один на одного в наукових публікаціях; 3) кумулятивний розвиток – накопичення, примноження знань всіма прихильниками однієї школи; 4) спадковість розвитку – наявність вчителів і учнів, поєднання викладання і наукового дослідження [5, с. 11].

2) Історико-соціологічне країнознавство (розповсюджено менше і стосується переважно західних країн). Зверніть особливу увагу на розвиток соціології в окремих країнах, у т.ч. в Україні.

3) Біографічне дослідження соціологічних поглядів окремих персоналій (представлено найбільш широко). Прикладом можуть слугувати підручник з історії соціології Л. Козера «Мастера социологической мысли. Идеи в историческом и социальном контексте», О. Гофмана «Классическое и современное: Этюды по истории и теории социологии». Ця навчальна література дозволить слухачам поєднати знання біографічних даних видатних соціологів та їх внесок у розвиток соціології.

При вивченні тем першого модуля слід приділити особливу увагу соціологічному знанню у ХІХ ст., що знайшло відображення у творчості О. Конта, Г. Спенсера, які заклали фундамент майбутнього категоріального апарату науки, окресливши сферу застосування соціологічного знання у суспільстві.

Слід мати на увазі, що паралельно з біолого-еволюційною соціологією (органіцизмом), а часом усередині неї складається до кінця ХІХ ст. психологічний напрям. Суть ідей цього напрямку може бути зведена до наступного: в природі людини закладені певні психічні особливості у вигляді потреб, інтересів, бажань, різного роду емоцій, ідей, реалізація яких неминуче пов'язана зі спілкуванням людей один з одним. Психологічний напрям дає можливість повного або часткового зведення соціальних явищ до дії тих чи тих психічних факторів. У ході психологічної взаємодії виникають нові соціальні феномени, яких немає у людини поза спілкування і взаємодії: інтерес не до психології індивідуальної людини, а психологія колективна. Сьогодні активно розвивається соціальна психологія, оскільки крім психічних процесів, що проявляються в діяльності окремих людей, існують і виникають процеси, які обумовлюються духовною взаємодією між людьми.

Новий підхід мав значні переваги в порівнянні з натуралістичним (біологічним) редукціонізмом щодо розвитку суспільства. Цей підхід показав, що еволюція суспільства відбувається не інакше, як під впливом інтелектуальних, емоційних і вольових дій одних людей на інших, а не шляхом лінійного / фаталістичного розвитку. Особливий вплив надали успіхи експериментальної психології, а саме дослідження В. Вундта (1832–1920).

Варто психологічний напрям умовно поділити на два: 1) психологічні концепції західноєвропейської соціології; 2) еволюційно-психологічний напрям в соціології США.

Окреме місце посідає В. Парето у контексті логіко-експериментального повороту позитивістської парадигми. Для кращого засвоєння творчої спадщини вченого слід зануритися спочатку у соціально-економічні та політичні реалії італійського суспільства того періоду, а потім розкрити особливості соціології деривацій, приділивши особливу увагу теорії суспільства та соціальної поведінки.

Важливе місце у курсі історії соціології посідає формальна соціологія, в рамках якої особливе значення віддається поняттю соціальної форми, протиставляючи його змісту соціальних процесів. Згідно формальної соціології вивчення і класифікація соціальних форм повинні стати аналітичною основою соціології. Її представники прагнули, на противагу еволюціоністської «субстанціоналізму» (і натуралізму), звести соціальні відносини до більш-менш обмеженого набору їх структурних елементів. Предмет формальної соціології – стійкі, універсальні форми соціальної взаємодії при абстрагуванні від їх конкретно-історичного змісту. Особливо це проявляється у творчості Г. Зіммеля та Ф. Тьонніса.

Зверніть увагу, що до середини ХХ ст. відбувається переміщення центру соціології з Західної Європи в США: війна в Європі, еміграція населення, виникнення нових проблем, які з цим пов'язані. США стають лідером в природознавстві, промисловості та бізнесі, що вимагало наукового пояснення виникаючих проблем. Розвитку соціології сприяли пошуки шляхів реформування суспільства і секуляризація освіти.

Варто пам'ятати, що особливості американської соціології кінця ХІХ – середини ХХ ст. можна охарактеризувати наступними тенденціями: 1) синтез європейських ідей і традицій (в першу чергу традицій органіцизма Г. Спенсера); 2) вплив філософії прагматизму; 3) формування емпіричної соціології; 4) пошук шляхів змін суспільства «при збереженні» його основ; 5) формування нового понятійного апарату. Особливе місце займає творчість Т. Парсонса як одного з творців сучасної теоретичної соціології та соціальної антропології. Важливо усвідомити також роль Р. Мертон, який увійшов до історії соціології за формулювання принципів функціонального аналізу, обґрунтування ідеї теорій середнього рівня, девіантної поведінки та ін.

Вивчення модуля закінчується питаннями соціології на теренах України у досліджуваній період. Слід усвідомити особливості проблематики української соціології, що «обертається» навколо двох моментів: 1) коли слід говорити власне про соціологію (а не про соціально-політичний і соціально-історичний дискурси, ідеї суспільного договору і т. ін.), у цьому випадку піднімається питання про ознаки інституціоналізації соціології на території України (створення наукових шкіл, поява видань, підготовка професіоналів, проведення конференцій і т. ін.); 2) що є власне українська соціологія (виділяють такі критерії: Чи вважав себе автор представником української соціології? Досліджував цей вечний українське суспільство (і що саме)? Чи працював автор в українському контексті (або ж був виключений з нього).

Тема 1. Предмет історії соціології та коло її методологічних проблем. Витоки соціології (О. Конт, Г. Спенсер та ін.)

План

1. Предмет історії соціології та коло її методологічних проблем.
2. Етапи становлення та розвитку західної соціології.
3. Дискусії про протосоціологію та соціологію.
4. О. Конт – засновник позитивізму в соціології.
5. Біолого-еволюційна соціологія Г. Спенсера.

Література: обов'язкова [1, с. 17–26; 4, с. 16–11; 5, с. 271–287; 13, с. 41–101]; додаткова [37, с. 8–53; 53, с. 8–38; 63, с. 28–57; 69, с. 25–55; 83, с. 25–68; 88, с. 37–44].

Тема 2. Засновники культури соціології: К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер
(тема виноситья на самостійне вивчення)

План

1. Марксистська соціологія (К. Маркс, Ф. Енгельс).
2. Соціологічна концепція Е. Дюркгейма.
3. Розуміюча соціологія М. Вебера.

Література: обов'язкова [1, с. 14–16; 4, с. 116–160; 197–227, 253–290; 5, с. 312–329, 401–419, 470–497; 7, с. 3–64, 69–131; 8, с. 10–20, 76–85; 13, с. 102–105, 223–357]; додаткова [31–34; 37, с. 53–62, 197–323; 53, с. 56–77, 100–139; 69, с. 140–231; 83, с. 69–88; 99, с. 51–60; 104; 174].

Тема 3. Психологічний напрямок в соціології

План

1. Загальна характеристика психологічного напрямку в соціології.
2. Психологічні концепції західноєвропейської соціології.
3. Еволюційно-психологічний напрям в соціології США.

Література: обов'язкова [1, 32–33; 13, с. 106–222]; додаткова [37, с. 63–83; 63, с. 411–431; 69, с. 56–75].

Тема 4. Соціологічна концепція В. Парето: логіко-експериментальний поворот позитивістської парадигми
(тема виноситья на самостійне вивчення)

План

1. Ідеал соціології як науки та її метод.
2. Теорія суспільства та соціальної поведінки.
3. Теорія еліт В. Парето.

Література: обов'язкова [4, с. 228–250; 5, с. 361–371; 8, с. 21–34; 13, с. 499–508]; додаткова [37, с. 324–339; 69, с. 234–252; 118, с. 111–120].

Тема 5. Формальна німецька соціологія
(тема виноситья на самостійне вивчення)

План

1. Загальна характеристика формальної соціології: витоки та основні положення.
2. Ф. Тьонніс: від чистої соціології до пояснення тенденцій сучасного суспільного розвитку.
3. Формальна соціологія Г. Зіммеля.
4. Л. фон Візе: соціологія як учення про відносини та соціальні процеси.

Література: обов'язкова [1, с. 46–49, 55–62; 5, с. 444–456; 8, с. 35–54; 13, с. 380–427]; додаткова [37, с. 150–196; 54, с. 123–130; 53, с. 78–99; 67–68; 69, с. 103–138; 70; 83, с. 215–226; 70, с. 5_36].

Тема 6. Становлення емпіричної соціології

План

1. Історичні умови виникнення, формування американської соціології та її особливості.
2. Особливості емпіричної соціології: методологічна основа, предметне поле, структура та проблематика.
3. Основні фази становлення та розвитку емпіричної соціології.
4. Місце та роль американської емпіричної соціології.

Література: обов'язкова [5, с. 501–572; 7, с. 275–314, 371–512]; додаткова [37, с. 340–394; 53, с. 140–195; 63, с. 346–360; 69, с. 254–263].

Тема 7. Становлення та розвиток функціоналізму в США

План

1. Інтелектуальні витоки функціоналізму в США та загальна характеристика основних ідей.
2. Структурний функціоналізм Т. Парсонса.
3. Функціональний структуралізм Р. Мертона.
4. Неофункціоналізм в соціології.

Література: обов'язкова [1, с. 166–172; 5, с. 700–730]; додаткова [2, с. 393–493; 53, с. 228–250; 61, с. 117–125; 63, с. 389–409; 69, с. 318–337; 105, с. 7–15].

Тема 8. Особливості становлення та розвитку соціологічної думки України кінця ХІХ – першої половини ХХ ст.

(тема виноситься на самостійне вивчення)

План

1. Методологічна проблематика виокремлення та загальна характеристика соціологічної думки в Україні.
2. Політична соціологія М. Драгоманова, М. Грушевського та В. Липинського.
3. Б. Кістяківський та його проект створення наукової соціології.
4. Соціологічна концепція М. Ковалевського.

Література: обов'язкова [12, с. 5–82; 13, с. 566–610]; додаткова [28, с. 3–113; 66, с. 5–27; 83, с. 146–163, 191–214; 85, с. 3–44; 111].

Модуль 2. Історія соціології ХХ – поч. ХХІ ст.

Методичні поради

Другий модуль курсу присвячений висвітленню історії соціології головним чином ХХ ст. і визначенню загальних тенденцій розвитку соціології на початку ХХІ ст. Вивчаючи матеріали другого модуля, слід усвідомлювати принаймні дві особливості, які проявилися у зазначений період, а саме:

1) *Навіть в умовах глобалізації у розвитку соціології поєднуються світові тенденції і специфіка окремих країн.* Слід зрозуміти, що структурування етапів розвитку соціології в різних країнах проводять за критерієм не тільки розвитку соціологічної думки, а також в контексті соціально-економічних і політичних суспільних трансформацій (зразком цього підходу є навчальний посібник Голенкової З. Т., Нарбут Н. П. «История социологической мысли в странах Центральной и Восточной Европы», 2010).

2) *Проведення історико-соціологічних досліджень ускладнює мультипарадигмальність сучасної соціології.* При розгляді сутності мультипарадигмальності соціології уясніть сутність поняття «парадигма» (грецька. *paradeigma* – приклад, зразок): у філософії, соціології – первинна концептуальна схема, котра змінюється з часом і характерна для певного етапу у розвитку науки модель постановки проблем та їх вирішення. Це система найбільш загальних, вихідних і важливих обґрунтувань певної кількості соціологічних теорій, що визначає їх концептуально-методологічний підхід до постановки і вирішення соціальних завдань. Іноді під парадигмами розуміють групи теорій чи мегатеорії.

Лейтмотивом вивчення історії соціології є визнання множинності парадигм в соціології, що є результатом низки причин: змін у самій соціальній реальності; переосмислення загальнонаукової картини світу, котрі відбуваються в історії людства; приналежність теоретика до тієї чи іншої культури, суспільства (національної школи тощо). При цьому кожна соціологічна парадигма достатньо вибіркова в плані оцінки факторів суспільного розвитку; жодна з парадигм не дає всебічного аналізу суспільства, хоча і вносить свій конкретний внесок в його розуміння; характеризується пріоритетністю розгляду тих чи інших сторін соціокультурних реалій; відрізняється своєрідним аналізом поведінки людей (спільнот, груп). Соціологічні парадигми відображають уявлення про «картину світу», котра домінує у світосприйнятті даної історичної епохи.

Слухачам важливо усвідомити, що принципові відмінності між соціологічними парадигмами визначаються відповідями на питання: Суспільства змінюються по незалежним від людей об'єктивним закономірностям, чи зміни творять соціальні суб'єкти, колективні або індивідуальні (суб'єктивізм), або має місце те й інше?

Освоєння слухачами курсу «Історія соціології» має включати усвідомлення того, що мультипарадигмальність соціології – це в першу чергу відповідь на виклики сучасності. Мультипарадигмальність – це співіснування в межах однієї науки кількох парадигм, які не зводяться одна до одної і не здатні витіс-

нити одна одну. У сучасній соціології мультипарадигмальність означає наявність різних конкуруючих парадигм, які по-різному описують соціальну реальність. Структурні парадигми розглядають організацію, функціонування й розвиток суспільства як єдиного цілого на макрорівні (функціоналізм, теорії конфлікту). Інтерпретативні парадигми акцентують увагу на дослідженні і тлумаченні людської поведінки на мікрорівні (символічний інтеракціоналізм, феноменологія).

При вивченні історії сучасної соціології доцільно звернути увагу на метапарадигмальні зрушення, які відбулися в соціологічній науці сьогодення (за В. Ядовим):

1. Перехід від концепції усталеності соціальних систем до концепції їх рухливості. Соціальний порядок представляється продуктом конструювання суб'єктами.

2. Перехід від образу еволюції або розвитку до образу «соціального становлення». Він концептуалізується в поняттях «відкритого сценарію» (Дж. Тіллі) та емерджентності (Р. Мертон, М. Арчер, П. Штомпка та ін.).

3. Культурний поворот у трьох версіях:

а) інтерпретативний, поворот до пріоритету культури: від *homo economicus* Вебера до *homo sociologicus* Дарендорфа, теорії раціонального вибору (Дж. Коулмен) і до *homo cogitus* — «людини знаючої», але обмеженої колективними символічними системами уявлень і норм (Дж. Александер, Н. Луман, Леві-Стросс, Ф. де Соссюр, А. Щюц);

б) текстуалізм, постструктуралізм, теорія дискурса М. Фуко. Соціальна реальність є різновидом тексту;

в) теорія комунікативної дії (Ю. Хабермас), мережева теорія (Е. Кастельс).

4. Акцент на практичне знання (Е. Гідденс, Г. Гарфінкель, П. Бурд'є). У П. Бурд'є габітус – відрефлексований набір практичних дій. При цьому виділяється роль тіла як інструмента дії (Е. Гідденс, Б. Тернер), емоцій як таких, що супроводжують, і середовища як контексту дії.

При засвоєнні матеріалів другого модуля увага також повинна бути приділена напрямку, який можна назвати «соціологія соціології», що варто почати з вивчення творчості П. Бурд'є.

Слід мати на увазі, що сьогодні переосмислюється місце та роль соціології у суспільстві. Підвищується затребуваність формулювання місії соціології та її прийняття соціологічною спільнотою у світі, що, зокрема, знаходить своє відображення у жвавій дискусії про публічну соціологію, актуалізовану президентом Міжнародної соціологічної асоціації М. Буравим.

При вивченні історії соціології слухачам варто поміркувати над тим, як співвідноситься класична соціологія і сучасність. Варто замислитися над думкою Р. Коллінза, який відмічає, що постмодернізм розглядає соціологію лише як інтелектуальний дискурс, далекий від пізнавальної і практичної функції наукової дисципліни, оскільки цей напрямок взагалі заперечує існування законів

соціального світу [87, с. 18]. Постмодерн взагалі являє собою епоху в розвитку людства, для якої характерно якісне збільшення невизначеності багатьох соціальних реалій. Стають наочними прояви, пов'язані з випадковостями, багатова-ріантністю і альтернативністю. Як досліджувати ці нові реальності з соціологічних позицій? Деякі соціологи дійшли висновку, що для аналізу цих нових реалій потрібен принципово новий тип теоретизування про соціальний світ. Таким чином, історія соціології продовжується, що стає підґрунтям для подальших історико-соціологічних досліджень і включення нових тем у курс історії соціології.

Під цим кутом зору варто поглянути на відродження соціології в Україні, особливо після отримання незалежності. Розуміючи, що українська школа соціології має вже більш ніж сторічну спадщину, слід пояснити особливості вітчизняної науки на межі століть, її характерні риси, напрямки досліджень, основні наукові центри (Харків, Київ, Львів, Дніпропетровськ, Одеса, Запоріжжя, Луганськ та ін.). Слухачам слід звернути увагу на роль та місце української соціології у суспільстві в контексті загальносвітових тенденцій.

Тема 9. Символічний інтеракціонізм

План

1. Теоретичні передумови виникнення та загальна характеристика символічного інтеракціонізму.
2. Роль і значення Дж. Міда у створенні теорії символічного інтеракціонізму. Основні положення теорії.
3. Розвиток ідей символічного інтеракціонізму в Західній Європі та США та критика його положень в соціології.

Література: обов'язкова [1, с. 176–177; 5, с. 809–833; 7, с. 239–271]; додаткова [2, с. 166–290; 53, с. 274–279; 69, с. 340–366].

Тема 10. Феноменологічна традиція в соціології

(тема виноситься на самостійне вивчення)

План

1. Біля витоків феноменологічної традиції в соціології (Е. Гусерль).
2. А. Шюц як основний теоретик феноменологічної парадигми в соціології.
3. Соціологія знання як школа в рамках феноменологічної традиції в соціології (П. Бергер та Т. Лукман).
4. Етнометодологія (Г. Гарфінкель).

Література: обов'язкова література [1, с. 177–179; 5, с. 834–850]; додаткова література [2, с. 256–241; 53, с. 279–293].

Тема 11. Теорія обміну

План

1. Причини виникнення теорії обміну та загальна характеристика підходу.
2. Соціальна поведінка як аналог ринкового обміну (Дж. Хоманс).
3. П. Блау про соціальний обмін.
4. Теорія обміну та теорії раціонального вибору.

Література: обов'язкова [1, с. 173–175]; додаткова [2, с. 29–59; 53, с. 266–272; 69, с. 401–422].

Тема 12. Теорія конфлікту в соціології (Л. Козер, Р. Дарендорф)

(тема виноситься на самостійне вивчення)

План

1. Основні методологічні принципи теорії конфлікту.
2. Сучасний соціальний конфлікт: діалектика прав і можливостей (Р. Дарендорф).
3. Л. Козер про природу сучасного соціального конфлікту.

Література: обов'язкова [1, с. 174–175, 213–218; 8, с. 227–232]; додаткова [2, с. 242–255].

Тема 13. Франкфуртська школа про суть сучасного суспільства

(тема виноситься на самостійне вивчення)

План

1. Витоки творчості та основні теоретико-методологічні принципи представників Франкфуртської школи.
2. «Негативна діалектика» Т. Адорно. Авторитарна особистість.
3. Г. Маркузе про сучасне суспільство. Одновимірна людина.

Література: обов'язкова [8, с. 133–156]; додаткова [1, с. 5–54; 63, с. 432–446; 103].

Тема 14. Постмодерністське теоретизування в соціології

План

1. Особливості теоретизування про соціальний світ в рамках постмодерністського проекту. Постмодернізм як виклик соціології.
2. Постструктуралістична соціологія М. Фуко.
3. Постмодерна макросоціологія Ж. Бодрійара.
4. Акторо-мережева теорія Б. Латура.
5. Критика постмодерністських підходів.

Література: обов'язкова [5, с. 752–755; 8, с. 308–326]; додаткова [19–22; 93, с. 148–154, 193–201; 92, с. 307–310; 93, с. 169–192; 162, с. 127–136; 163–164].

Тема 15. Синтетичне теоретизування в соціології (П. Бурд'є, Ю. Хабермас, Е. Гідденс, Н. Луман)

(тема виноситься на самостійне вивчення)

План

1. Проблема мультипарадигмальності в історико-соціологічній ретроспективі. Синтетичний підхід.
2. Конструктивістський структуралізм П. Бурд'є.
3. Ю. Хабермас: завдання соціальної теорії. Теорія комунікативної дії.
4. Теорія структурації Е. Гідденса.
5. Системна концепція суспільства Н. Лумана.

Література: обов'язкова [1, 218–236; 5, с. 734–740, 762–778; 8, с. 193–227]; додаткова [26–27; 44, с. 4–5; 53, с. 309–346; 93, с. 67–102, 202–208; 185–166; 100–101].

Тема 16. Новітні теорії соціології (У. Бек, І. Уоллерстайн, М. Кастельс, М. Буравой)

План

1. Особливості соціологічного теоретизування на межі ХХ – ХХІ ст.
2. Концепція суспільства ризику У. Бека.
3. Концепція інформаційного суспільства М. Кастельса.
4. Світо-системний аналіз І. Уоллерстайна.
5. Соціологія публічної сфери М. Буравого.

Література: обов'язкова [1, с. 232–236; 8, с. 187–192, 284–290]; додаткова [9, с. 133–154; 10, с. 69–80; 14–16; 25, с. 3–104; 30, с. 5–106; 93, с. 209–216].

Тема 17. Особливості відродження та становлення соціологічної думки в Україні у др. пол. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.

(тема виноситься на самостійне вивчення)

План

1. Відродження соціології в СРСР та в Україні в середині ХХ ст.
2. Особливості соціологічної науки в радянський період.
3. Характерні риси та основні напрямки досліджень в українській соціології періоду незалежності.
4. Харківська соціологічна школа: етапи, представники, особливості, напрямки досліджень.

Література: обов'язкова [12, с. 300–423]; додаткова [7, с. 20–25; 63, с. 43–57; 89, с. 1–103; 128, с. 22–46; 141; 151, с. 1–187; 173, с. 170–177].

САМОСТІЙНА РОБОТА СЛУХАЧІВ

Завдання до самостійної роботи

Модуль 1. Історія соціології XIX ст. – поч. XX ст.

1. Напишіть есе на одну із наведених нижче тем:

- Значення для соціології її історії.
- Формування ідеї суспільства в історії соціології.
- Формування ідеї соціального закону в історії соціології.
- Ідея методу та її роль у становленні і розвитку соціології.
- Коли і де починається соціологія: наукові дискусії.

2. Прокоментуйте наведену нижче точку зору щодо періодизації історії соціології (див. рис. 1. Додаток):

Соціологія « ...тісно пов'язана із соціальною філософією і має вік, порівнянний з віком філософії. Крім того, як самостійна теоретична наука про суспільство вона конститується з моменту виходу основних праць О. Конта і Г. Спенсера, тобто з середини XIX століття. Соціологія на початку XX століття також реалізує свій потенціал як суто прикладна наука з відповідною теоретико-методологічною опрацюванням методів емпіричного дослідження. Нарешті, в середині XX століття починають складатися галузеві розділи соціологічного знання (або соціологічні дослідження середнього рівня), кількість яких постійно збільшувалося аж до наших днів. Таким чином, соціальна філософія, теоретична соціологія, прикладна соціологія і соціологічні теорії середнього рівня (або галузева соціологія), характеризуючи певні етапи становлення і розвитку соціологічного знання, одночасно висловлюють і її структурну організацію. Всі ці прояви соціологічної думки мають місце в сучасній соціології. Основні етапи розвитку соціології та її структурної організації можна виразити у вигляді схеми» [55, с. 118].

У чому, на Ваш погляд, полягають переваги і вади такого підходу до етапів розвитку соціології?

3. Прокоментуйте наведені нижче слова П. Штомпки:

«Астрономічні відкриття ніяк не впливають на рух планет, дослідження і концепції соціальних вчених включені в саму практику соціальних змін».

Як в історії соціології, починаючи від О. Конта, трактувалася роль соціолога в процесі суспільних змін? Хто із соціологів поділяв цю точку зору і чому? Наведіть приклади.

4. У роботі Ф. Знанецького і У. Томаса «Польський селянин у Європі і в Америці» цінності й установки набувають значення соціологічних категорій і емпіричного інструментарію. Зібрані Ф. Знанецьким і У. Томасом документальні свідчення показали, що переселення польських селян в економічно більш розвинену країну не призвело до поліпшення морального клімату в їх середовищі. У період адаптації – навпаки, відзначалося погіршення вдач і ослаблення сімейних зв'язків. На думку авторів «Польського селянина», відсутня пряма залежність між матеріальними умовами життя людей та дотриманням ними високих моральних норм.

Наведіть аргументи на доказ або спростування цієї тези.

5. О. Гофман відмічає, що особливо глибокий вплив на О. Конта зробив Сен-Сімон, хоча сам Конт це рішуче заперечував. Важко знайти у О. Конта таку ідею, яка б у тій чи іншій формі до цього не була присутня в творах Сен-Сімона. Виділіть спільне і відмінне у вченні А. Сен-Симона і О. Конта в таких питаннях:

- відмінності «критичних» і «органічних» періодів в житті суспільства;
- ідея прогресу;
- значення науки, особливо соціальної, в сучасну епоху;
- роль індустріалізму и «індустріалів» в сучасному і майбутньому суспільствах.

6. У соціології спостерігаються дві протилежні тенденції:

а) дослідження в руслі класичних і сучасних теоретико-методологічних підходів поза залежності від їх «національного» походження;

б) заклик до створення національної соціології.

Прокоментуйте цю ситуацію. Наведіть приклади.

7. Проблема національних матриць соціальних інститутів і «ментальних» матриць в соціології активно дискутується. Швейцарський соціолог Коэн-Хютер зазначив, що перш ніж стати Вебером, Маркс був німцем.

Прокоментуйте це твердження. Як Ви вважаєте, чи позначається національний менталітет на уявленнях соціолога про свій предмет? Аргументуйте свою відповідь. Наведіть приклади.

8. Відомо, що в соціології є фундаментальні питання і дослідницькі традиції. На фундаментальне питання «Як можливе суспільство?» Г. Зіммель відповів: «Завдяки соціальним взаємодіям». А ось що є першопричиною взаємодії, уявляється по-різному. Розкрийте, як це представлено в концепціях О. Конта, К. Маркса, Е. Дюркгейма.

9. Проведіть порівняння підходів Е. Дюркгейма і М. Вебера до визначення предмета і методу соціології за такими ознаками:

- вихідні положення;
- співвідношення методів природничонаукового і соціального дослідження;
- співвідношення розуміння і пояснення;
- центральна категорія соціології;
- носій соціальності; предмет дослідження;
- взаємовідносини індивіда і макроспільноти;
- задача соціології;
- ставлення до психології;
- умови загального значення соціологічного знання.

10. Існує погляд, що цілісного концептуального образу самої себе соціологія сьогодні не має, бо немає відповідної концепції сучасної соціології. Сучасна соціологія науково без-образна.

Чи поділяєте Ви цю думку? Наведіть аргументи на користь цього погляду, або на його спростування.

11. Користуючись даними, наведеними в табл. 1 Додатку, схарактеризуйте, що є спільним між різними течіями (напрямами) раннього класичного і пізнього класичного періодів розвитку соціології. А чим вони різняться?

12. Використовуючи теоретичну концепцію одного з класиків соціології (О. Конт, Г. Спенсер, З. Фрейд, Г. Тард, У. Мак-Дугалл, Л. Уорд, Ф. Гіддінгс, К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер) проаналізуйте такі суспільні події:

- світова економічна криза 2008 р.;
- масові заворушення і погроми в передмістях Парижа 2005/06 рр.;
- масові заворушення і погроми у Великобританії в 2011 р.;
- акції протесту в Греції 2011 р.;
- рух «Захопи Уолт-стріт» (2011 р.);
- рух антиглобалістів кінця ХХ – початку ХХІ ст.;
- акції протестів підприємців проти податкового кодексу 2010/11 в Україні;
- акції протестів чорнобильців у листопаді–грудні 2011 р. в Україні;
- проведення в Україні та Польщі чемпіонату «Євро-2012».

Які соціальні проблеми, пов'язані з зазначеними суспільними подіями, можуть фіксуватися соціологами з використанням обраної Вами концепції класиків соціології.

Покажіть переваги і недоліки обраної Вами концепції при аналізі цих подій.

Модуль 2. Історія соціології ХХ – поч. ХХІ ст.

13. Взаємодія – важлива категорія в різних соціологічних теоріях і напрямках. Розкрийте, яку картину соціальних взаємодій надають такі теорії, як біхе-

віористська, теорія обміну (теорія раціонального вибору), символічного інтеракціонізму, драматургічна теорії.

Покажіть, які переваги, можливості і обмеження мають названі вище чотири теорії взаємодії.

14. Проаналізуйте біографію відомої в історії соціології людини, діяльність якої, на Ваш погляд, суттєво вплинула на політичний (або науковий, культурний, релігійний тощо) розвиток тієї чи іншої країни. Виділіть умови, які дозволили їй сформуватися в соціального діяча. Як цьому сприяли її соціологічні знання?

15. Існує погляд, що соціологія – це наука про соціальне в суспільстві, а не наука про суспільство. Як в історії соціології змінювалося ставлення соціологів до поняття «соціальне»?

16. Прокоментуйте твердження Р. Будона : *«Жодна із загальнонаукових методологій не може бути прийнята в якості універсальної, але кожна в певних межах має пізнавальний ресурс».*

Чи відноситься це до соціології? Аргументуйте свою відповідь. Наведіть приклади з історії соціології.

17. Проаналізуйте класифікацію соціологічних метапарадигм, запропоновану В. Ядовим, в якій він показав, як в соціології знаходить свій вираз історико-культурна послідовність зміни уявлень про наукову картину світу (див. табл. 2. Додатку).

Назвіть прізвище соціолога, який стояв у витоків виникнення кожної принципово нової метапарадигми. Розкрийте, як наукова картина світу вплинула на соціологічні уявлення цього вченого.

18. Таблиця 1. допомагає представити плюралізм думок стосовно часових витоків глобалізації. Дайте характеристику та наведіть обґрунтування меж глобалізації, які запропоновані різними авторами.

Табл.1.

Глобалізація в часі [15, с. 205]

<i>Автор</i>	<i>Початок</i>	<i>Назва</i>
Маркс	1500	Сучасний капіталізм
Уоллерстайн	1500	Сучасна світ-система
Робертсон	1870 – 1920	Багатомірність
Гідденс	1800	Модернізація
Томплінсон	1960	Культурна планетаризація

19. Визначте, у чому полягає історична специфіка сучасної глобалізації та особливості її вимірювання.

20. Використовуючи теоретичну концепцію одного з класиків соціології (Т. Адорно, Г. Маркузе, П. Бурд'є, Ю. Габермаса, Е. Гідденса, Н. Лумана, І. Уоллестайна, У. Бека, Ж. Бодрійара, М. Кастельса та ін.) проаналізуйте такі суспільні події як:

- світова економічна криза 2008 р.;
- масові заворушення і погроми в передмістях Парижа (Франція) 2005/06 рр.;
- масові заворушення і погроми у Великобританії в 2011 р.;
- акції протесту в Греції 2011 р.;
- рух «Захопи Уолл-стріт» (2011 р.);
- рух антиглобалістів кінця ХХ – початку ХХІ ст.;
- акції протестів підприємців проти податкового кодексу 2010/11 в Україні;
- акції протестів чорнобильців у листопаді-грудні 2011 р. в Україні;
- проведення в Україні та Польщі чемпіонату «Євро-2012».

Які соціальні проблеми, пов'язані з зазначеними суспільними подіями, можуть фіксуватися соціологами з використанням обраної Вами концепції класиків соціології?

Покажіть переваги і недоліки обраної Вами концепції при аналізі вибраних подій.

21. Ознайомтесь з хронологією проведення Міжнародних соціологічних конгресів – МСК (див. табл. 3. Додатку).

Питання для дискусії:

- Як змінювалася тематика МСК у кожному з минулих десятиліть?
- Чи пов'язана тематика проведених за період 1953–2010 рр. МСК з історичними подіями, які розгорталися у світі в 50-ті, 60-ті, 70-ті, 80-ті, 90-ті роки ХХ ст. і в першому десятилітті ХХІ ст.? Якщо так, то обґрунтуйте свою точку зору.
- Поміркуйте над тим, які теми попередніх МСК актуальні для сучасної соціології і чому.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ ЗНАТЬ

Модуль 1. Історія соціології XIX ст. – поч. XX ст.

1. Які критерії визначення соціологічного знання? Чому не будь-яке знання про суспільство можна вважати соціологічним?
2. Які періоди прийнято виділяти в науковій творчості О. Конта?
3. На які п'ять значень поняття «позитивне» вказував О. Конт?
4. Який закон О. Конт вважав своїм головним відкриттям?
5. Які риси притаманні, за О. Контом, позитивному мисленню?
6. Чому в класифікації наук, запропонованій О. Контом, відсутні філософія і психологія?
7. Чому на вершині ієрархії наук у О. Конта знаходиться соціологія?
8. Коли і в якій праці О. Конт вперше застосував слово «соціологія»?
9. Що О. Конт вважав головною умовою створення самостійної соціальної науки?
10. Які властивості соціальної реальності виділяв О. Конт?
11. Яку роль відіграє поділ соціології на дві частини – соціальну статику і соціальну динаміку – в соціології О. Конта і в подальшому розвитку соціології?
12. В яких категоріях розглядав суспільство О. Конт?
13. Який набір ознак сучасності представив і систематизував О. Конт?
14. Хто із вчених розвивав ідеї про спільну еволюцію космосу, біосфери і людського суспільства? Яку роль ці ідеї відіграють в наші дні?
15. У чому полягає сутність концепції розуміння М. Вебера?
16. Яку роль у розвитку соціології зіграла концепція «ідеальних типів» М. Вебера?
17. Що розумів під соціальною дією М. Вебер? Які, на його думку, особливості має соціальна дія?
18. Які типи інтерпретації соціальної дії запропонував М. Вебер?
19. Яке пояснення нерівності в суспільстві дав Е. Дюркгейм?
20. У чому полягає сутність концепції Е. Дюркгейма про соціалізуючу роль суспільства?
21. Які відмінності у розумінні класів К. Марксом і М. Вебером?
22. Які причини сприяли тому, що в соціології існує множинність теорій, концепцій?

Модуль 2. Історія соціології XX – поч. XXI ст.

23. Які конкретні соціальні проблеми вивчалися соціологами в ході дослідження міських спільнот у США, які проводилися з кінця XIX ст. (Чікаго, Бостон, Нью-Йорк, Клівленд та ін.)? Хто із соціологів вивчав місто як соціальну лабораторію?

24. Хто увів у науковий обіг поняття відкритого і закритого суспільства? За яким критерієм виділяється цей тип суспільства?
25. Хто є «значимим іншим» в теорії соціалізації Дж. Міда?
26. Як в етнометодології Г. Гарфінкеля розглядаються взаємодії?
27. Який інститут є найбільш важливим для первинної соціалізації, з точки зору Т. Парсонса – школа, армія, сім'я чи однолітки?
28. Хто із соціологів розглядав час як «соціальний факт», або «колективне уявлення» («випромінювання», «закінчення») колективного досвіду і соціальної організації суспільства?
29. Яким чином, за М. Фуко, час стає інструментом соціального контролю? Як влада, що пронизує все соціальне тіло, організує і контролює як простір, так і час?
30. У чому Р. Мертон і П. Сорокін вбачали відмінності соціокультурного часу від часу астрономічного?
31. Яким чином у постсучасності відбувається, за Ж. Бодрійаром, максимальне відчуження і реіфікація?
32. Як, за Ж. Бодрійаром, формується ідентичність в умовах постсучасності?
33. Як, за Ж. Бодрійаром, відбувається симуляція дійсності в умовах пост сучасності?
34. Якими характерними рисами, за Ж. Бодрійаром, характеризуються маси в умовах постсучасності?
35. Як, за У. Беком, співвідносяться поняття «глобалізм», «глобальність» і «глобалізація»?
36. Як, за У. Беком, співвідносяться поняття «національна держава» і «світова спільнота»? Яку реакцію в місцевій культурі викликає експансія культури західних центрів?
37. За якими параметрами У. Бек пропонує оцінювати масштаби і межі глобалізації?
38. Чому, за П. Штомпкою, аналітична характеристика сучасності представляє більший інтерес для соціолога, ніж характеристика історична?
39. У чому полягають принципові відмінності між соціологічними парадигмами?
40. В яких аспектах науковці досліджують світ соціального?
41. Які три типи соціальності виділяються на основі культурних кодів?
42. У чому полягає сутність реіфікаційної концепції соціального? Хто із соціологів її поділяє і чому?
43. У чому полягає сутність натуралістичної концепції соціального? Хто із соціологів її поділяв і чому?
44. Кому належить індивідуально-персоналістська інтерпретація соціального і в чому полягає її сутність?
45. Які основні аргументи наводять соціологи, які поділяють концепцію «кінця соціального»?

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ

Модуль 1. Історія соціології XIX ст. – поч. XX ст.

1. Причини виникнення позитивістської соціології на початку XIX століття.
2. Основні положення концепції О. Конта.
3. Ідея розвитку в концепції О. Конта.
4. Місце і значення ідей О. Конта в історії розвитку соціальної думки.
5. Соціологічна концепція Г. Спенсера.
6. Г. Спенсер про шляхи і стадії розвитку суспільства.
7. Значення ідей Г. Тарда, їх взаємозв'язок із концепціями XIX ст.
8. Проблеми культури, релігії, моралі в концепції З. Фрейда.
9. Вплив ідей З. Фрейда на розвиток соціогуманітарного знання, на духовну атмосферу і масову культуру.
10. Матеріалістична інтерпретація антропології (Ф. Енгельс).
11. Значення ідей К. Маркса і Ф. Енгельса для розвитку суспільства і соціологічної думки.
12. Георг Зіммель і конфліктний функціоналізм.
13. Конфлікт і трагедія культури.
14. Історична доля ідей Г. Зіммеля.
15. Суспільно-історична концепція Е. Дюркгейма.
16. Суть і значення концепції соціологізму.
17. М. Вебер – основоположник розуміючої соціології і теорії соціальної дії.
18. Теорія еліт В. Парето.
19. Взаємовплив соціологічних ідей мислителів України і Росії.
20. Процес інституціоналізації соціології на теренах України.
21. Соціологічна концепція П. Сорокіна.
22. Місце і роль емпіричної американської соціології.
23. Основні етапи і відмінні риси в розвитку соціологічних ідей Чиказької школи.
24. Системно-функціональне бачення суспільств: суть соціального порядку і соціальних змін.
25. Інтерпретація соціальних цінностей в концепції Т. Парсонса. Типові змінні.
26. Т. Парсонс про відмінність між традиційним і сучасним суспільством?
27. Функція і функціональний аналіз в соціології.
28. Діалектична теорія конфлікту: Р. Дарендорф.

Модуль 2. Історія соціології XX – поч. XXI ст.

29. Функціональна теорія конфлікту: Л. Козер.
30. Структуралізм обміну: Пітер М. Блау.
31. Обмеження теорії обміну.
32. Роль і значення Джорджа Герберта Міда в створенні теорії символічного інтераціоналізму.

33. Місце і значення концепції символічного інтеракціонізму в історико-соціологічному процесі.
34. Теоретичні основи феноменологічної соціології.
35. Особливості феноменологічної соціології та її представники.
36. Теорія повсякденності. Альфред Шюц.
37. Етнометодологія. Особливості. Перспективи розвитку.
38. Теоретичні і соціально-економічні передумови виникнення критичної соціології.
39. Чарльз Мілс: проблема моральної відповідальності соціолога перед суспільством.
40. Критичний раціоналізм: К. Поппер, І. Лакатос, П. Фейєрабенд та ін.
41. Тенденція синтезу в соціологічній теорії.
42. Постмодернізм та соціологія др. пол. ХХ ст.
43. Проблема сексуальності в соціології ХХ–ХХІ ст.
44. Повернення людини-діючої (за А. Туреном)
45. Соціологічна концепція П'єра Бурдьє.
46. Теорія структурації Ентоні Гідденса.
47. Теорія систем Нікласа Лумана.
48. Законодавчий та інтерпретаторський розум (за З. Бауманом).
49. Сучасне суспільство як суспільство споживання.
50. Глобалізація як соціологічна парадигма.
51. Соціологія публічної сфери М.Буравого.
52. Предмет, метод, функції, основні етапи і тенденції розвитку соціології в країнах Західної Європи.
53. Предмет, метод, функції, основні етапи і тенденції розвитку соціології в країнах Центральної і Східної Європи.
54. Предмет, метод, функції, основні етапи і тенденції розвитку соціології у США.
55. Становлення та розвиток Харківської соціологічної школи: етапи, представники, особливості.
56. Міжнародні соціологічні конгреси: тематика, внесок у розвиток світової соціології.

ТЕСТИ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ

1. Хто з соціологів ХІХ ст. увів у науковий обіг поняття «соціологія» для позначення науки про суспільство?

- А) Е. Дюркгейм Б) О. Конт В) К. Маркс Г) Г. Спенсер

2. В якому році вперше О. Контом було використано поняття «соціологія» для позначення науки про суспільство?

- А) 1798 р. Б) 1838 р. В) 1851 р. Г) 1857 р.

3. В рамках якого напрямку категорії «соціальної статистики» та «соціальної динаміки» вперше наповнилися соціологічним змістом?

- А) Органіцизму В) Позитивізму
Б) Символічний інтеракціонізм Г) Структурний функціонлізм

4. К. Маркс, розроблюючи теорію відчуження, виділяв чотири її основні види: 1) відчуження від процесу праці; 2) відчуження від продукту праці; 3) відчуження від власної сутності. Назвіть четвертий тип відчуження?

- А) Відчуження людини від грошей; В) Відчуження людей один від одного
Б) Відчуження вищого класу від нижчого Г) Відчуження людей від релігії.
чого

5. К. Маркс стверджував, що розвиток суспільства відбувається шляхом якісних стрибків від однієї суспільно-економічної формації до іншої. Оберіть правильну послідовність цих переходів згідно поглядів вченого.

- А) Первісно-общинна, рабовласницька, буржуазна, феодальна, комуністична;
Б) Комуністична, первісно-общинна, рабовласницька, феодальна, буржуазна;
В) Рабовласницька, первісно-общинна, феодальна, комуністична, буржуазна;
Г) Первісно-общинна, рабовласницька, феодальна, буржуазна, комуністична;

6. Розвиток соціологічної теорії тісно пов'язаний з конкретизацією та подальшим уточненням понятійного апарату науки. Яке поняття увів Е. Дюркгейм і вважається його автором?

- А) Аномія В) Наслідування
Б) Консенсус Г) Символічний обмін

7. Як називалася робота Е. Дюркгейма, що була написана на основі узагальнення великої кількості емпіричних даних і вперше опублікована в 1897 р.?

- А) «Метод соціології» В) «Динамічна соціологія»
Б) «Капітал» Г) «Самогубство. Соціологічний етюд»

8. Хто був засновником першого у світі соціологічного факультету, на базі якого почали присвоювати ступінь доктора наук з соціології з 1892 р.?

- А) Смолл Альбіоні Б) Томас Віл'ям В) Парк Роберт Г) Мейо Елтон

9. Хто з перерахованих нижче соціологів є представником так званої «американської емпіричної школи», пік розвитку якої прийшовся на к. ХІХ – першу половину ХХ ст.?

- А) Конт Огюст В) Вебер Макс
Б) Лазарсфельд Пол Г) Шюц Альфред

10. Яке з перерахованих нижче понять не використовувалось / не було базовим в трудах Т. Парсонса?

- А) «Соціальна дія» Б) «Система» В) «Типові змінні» Г) «Глобалізація»

11. Хто з соціологів вперше ввів та обґрунтував ідею необхідності розробки «теорій середнього рівня»?

- А) Дюркгейм Еміль В) Мертон Роберт
Б) Парсонс Толкот Г) Гідденс Ентони

12. Для кожної з соціологічної теорій можна сформулювати базове припущення, тобто певну ідею/гіпотезу, що лежить в основі евристичного потенціалу кожної теорії. До якої з перерахованих нижче теорій в найбільшій мірі відповідає наступне базове припущення: «В поведінці людини переважає раціональний початок, що спонукає його до отримання певних вигід, таких як гроші, престиж, повагу, схвалення, дружбу, любов і т. д.»?

- А) Марксистська соціологія В) Символічний інтеракціонізм
Б) Структурний функціоналізм Г) Теорія обміну

13. Як стверджував цей соціолог, через *прийняття ролі іншого* індивід розвиває *самість*, тобто здатність людей представляти себе в якості об'єктів своєї власної думки, що відрізняє людське суспільство від іншого живого світу, роблячи саме людське суспільство можливим. Назвіть цього соціолога.

- А) Вебер Макс В) Блау Пітер
Б) Мід Дж. Г) Бурд'є П'єр

14. Представники якого напрямку/теорії стверджують, що соціальна реальність «конструюється» через образи та поняття, що виражаються в комунікації. Соціальні події, відповідно до їх уявлень, лише здаються об'єктивними, тоді як в дійсності вони представляються як погляди індивідів на ці події. Суспільство – це явище, що постійно створюється та відновлюється в процесі духовної взаємодії людей (ключові поняття «життєвий світ», «повсякденність» і т. д.)?

- А) Феноменологічна соціологія В) Структурний функціоналізм
Б) Марксистська соціологія Г) Критична соціологія

15. Хто є засновником теорії «дзеркального Я», відповідно до якої наше відношення до людей визначається не тим, чим вони є насправді, а тим, чим вони виступають в нашому уявленні про них?

А) Шюц Альфред

В) Кулі Чарльз

Б) Мід Джордж

Г) Гоффман Ірвінг

16. Хто є засновником концепції комунікативної дії?

А) Гідденс Ентоні

В) Хабермас Юрген

Б) Шюц Альфред

Г) Бурд'є П'єр

17. Хто з перерахованих нижче соціологів не відноситься до Франкфуртської школи?

А) Адорно Теодор

В) Хабермас Юрген

Б) Маркузе Герберт

Г) Маркс Карл

18. Представником якої з перерахованих нижче теорій є американський соціолог Л. Козер?

А) Теорія конфлікту

В) Емпірична американська соціологія

Б) Теорія структурації

Г) Конструктивістський структуралізм

19. Кому з перерахованих нижче соціологів належить ідея «циркуляції еліт» з виділенням лідерів з рисами «левів» та лідерів з рисами «лис», що по черзі приходять до влади?

А) Дюркгейм Еміль

В) Зіммель Георг

Б) Паретто Вільфредо

Г) Лебон Густав

20. В якому році був створений інститут соціології НАН України?

А) 1968 р.

Б) 1986 р.

В) 1990 р.

Г) 1993 р.

Перевір себе:

1–Б, 2–Б, 3–В, 4–В, 5–Г, 6–А, 7–Г, 8–А, 9–Г, 10–Г, 11–В, 12–Г, 13–Б, 14–А, 15–В, 16–В, 17–Г, 18–А, 19–Б, 20–В.

ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Предмет історії соціології та коло її методологічних проблем.
2. Значення для соціології її історії. Специфіка історико-соціологічного знання.
3. Етапи становлення соціології.
4. Наукові дискусії щодо періодизації історії соціології.
5. Соціологічна думка в країнах Центральної і Східної Європи та її місце у світовій соціології.
6. Етапи становлення та розвитку західної соціології.
7. Причини виникнення позитивістської соціології.
8. Основні положення соціологічної концепції О. Конта.
9. Принципи та метод соціології О. Конта. Ідея людського розвитку (закон трьох стадій).
10. Концепція суспільств за О. Контом (сім'я, церков, держава консенсус). Соціальна статика та соціальна динаміка.
11. Місце та значення ідей О. Конта в історії розвитку соціальної думки.
12. Соціологічна концепція Г. Спенсера.
13. Предметна область та коло методологічних завдань соціології за Г. Спенсером.
14. Ідея суспільства в теоретичній спадщині Г. Спенсера.
15. Спільне та відмінне в теоретичних поглядах Г. Спенсера та О. Конта.
16. Психологічний напрямок в соціології: витоки ідей, основні напрямки, представники, основні положення.
17. Загальна характеристика психологічної концепції західноєвропейської соціології (Г. Тард, Г. Лебон, У. Мак-Дугалл).
18. Загальна характеристика еволюційно-психологічного напрямку в соціології США (Л. Уорд, Ф. Гіддінгс).
19. Завдання соціології і теорія наслідування Г. Тарда.
20. Концепція натовпу та публіки в системі теоретичних вчень Г. Тарда.
21. Теорія натовпу Г. Лебона.
22. Інстинктивізм в соціології (на прикладі вчень У. Мак-Дугалла).
23. Психоаналитична концепція З. Фрейда в соціології.
24. Соціологічна концепція Л. Уорда.
25. Ідея суспільства та класів в теоретичній концепції Ф. Гіддінгса.
26. Культура соціології та її основні аксіоми за І. Уоллерстайном (К. Маркс, Е. Дюркгейм, М. Вебер).
27. Загальна характеристика марксистської соціології (К. Маркс та Ф. Енгельс).
28. Основні принципи та закони розвитку суспільства в марксизмі.
29. Ідея розвитку суспільства в працях К. Маркса (класова боротьба та соціальна революція).
30. Ідея суспільства як суспільної формації в працях К. Маркса.
31. Значення ідей К. Маркса і Ф. Енгельса для розвитку соціологічної думки.

32. «Соціологізм» Е. Дюркгейма як методологія наукового дослідження суспільства.
33. Ідея соціальної солідарності Е. Дюркгейма.
34. Розуміюча соціологія М. Вебера.
35. Теорія «соціальної дії» М. Вебера.
36. Поняття раціональності та типи панування у вченнях М. Вебера.
37. Загальна характеристика класичної німецької соціології (М. Вебер, Ф. Тьонніс, Г. Зіммель).
38. Соціологічний проект у вченнях Г. Зіммеля.
39. Соціологічна концепція Ф. Тьонніса.
40. Соціологічна концепція В. Парето.
41. Загальна характеристика емпіричної соціології в США на межі ХХ ст.
42. Чикагська, Гарвардська та Колумбійська школи соціології: основні представники та ідеї.
43. Соціологічна концепція Т. Парсонса.
44. Концепція соціальної дії та типові змінні Т. Парсонса.
45. Функціональний структуралізм Р. Мертон: основні принципи та положення.
46. Концепція теорій середнього рівня та функціональний аналіз Р. Мертона.
47. Проблема девіації в працях Е. Дюркгейма та Р. Мертона.
48. Концепція «бюрократії» в теоретичній спадщині М. Вебера та Р. Мертона.
49. Концепція «науки» у працях М. Вебера, Р. Мертона та Ж.-Ф. Ліотара.
50. Неофункціоналізм в соціології.
51. Загальні положення теорії конфлікту в соціології (Л. Козер, Р. Дарендорф).
52. Загальна характеристика розвитку соціологічних ідей на теренах України (XIX – поч. ХХ ст.)
53. Обмін як основа інтеракцій між людьми (Дж. Хоманс, П. Блау).
54. Основні положення символічного інтеракціонізму Дж. Мида.
55. Розвиток ідей символічного інтеракціонізму в Західній Європі та США та критика його положень в соціології.
56. Феноменологічна традиція в соціології: основні положення та представники.
57. Етнометодологія та соціологія знання як окремі школи в рамках феноменологічної традиції в соціології.
58. Франкфуртська школа: основні принципи та представники.
59. «Негативна діалектика» Т. Адорно. Авторитарна особистість.
60. Г. Маркузе про сучасне суспільство. Одновимірна людина.
61. Мультипарадигмальні зрушення соціології в історико-соціологічній ретроспективі.
62. Особливості теоретизування про соціальний світ в рамках постмодерністського проекту. Постмодернізм як виклик соціології.
63. Критика постмодерністських підходів.
64. Тенденція синтезу в соціологічній теорії.
65. Теорія комунікативної дії Ю. Хабермаса.
66. Конструктивістський структуралізм П. Бурд'є.

67. Теорія структурації Е. Гідденса.
68. Теорія систем Н. Лумана.
69. Особливості соціологічного теоретизування на межі ХХ – ХХІ ст.
70. Концепти суспільства ризику та глобалізації у творчості У. Бека.
71. Концепція інформаційного суспільства М. Кастельса.
72. Світо-системний аналіз І. Уоллерстайна.
73. М. Буравой про місце роль соціології та соціологів у ХХІ ст.
74. Особливості соціологічної науки на теренах України в радянський період.
75. Нові проблеми та напрямки досліджень в соціології України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Афанасьев В. В. Западная социология XX века : учеб. пособ. / В. В. Афанасьев. – М. : Канон+, 2010. – 288 с.
2. Батыгин Г. С. История социологии : учебник [Электронный ресурс] / Г. С. Батыгин, Д. Г. Подвойский. – М. : ИД «Высшее образование и наука», 2007. – 444 с. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/39086/>
3. Голенкова З. Т. История социологической мысли в странах Центральной и Восточной Европы : учеб. пособ. / З. Т. Голенкова, Н. П. Нарбут. – М. : РУДН, ИС РАН, 2010. – 269 с.
4. Гофман А. Б. Классическое и современное: Этюды по истории и теории социологии [Электронный ресурс] / А. Б. Гофман. – М. : Наука, 2003. – 784 с. – Режим доступа: <http://anywaus.ru/2011/08/19/klassicheskoe-i-sovremennoe-etyudy-ro.html>
5. Желтов В. В. История Западной социологии: этапы, идеи, школы / В. В. Желтов. – М. : Академический Проект, 2010. – 863 с.
- 6.* Зарубіжна соціологія (XX – початок XXI ст.) : хрестоматія / відп. ред. В. Г. Городяненко. – Дніпропетровськ : Вид-во ДНУ, 2009. – 656 с.
7. Козер Льюис А. Мастера социологической мысли. Идеи в историческом и социальном контексте : пер. с англ. Т. И. Шумиловой [Электронный ресурс] / Льюис А. Козер ; под ред. И. Б. Орловой. – М. : Норма, 2006. – 528 с. – Режим доступа: <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=4150732>
- 8.* Култаева М. Д. Європейська теоретична соціологія XX–XXI століття : навч. посіб. / М. Д. Култаева, О. І. Навроцький, І. І. Шеремет. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 328 с.
- 9.* Подольська Єлизавета Ананіївна. Соціологія: 100 питань – 100 відповідей : [навч. посіб. для студ. вузів] / Є. А. Подольська, Т. В. Подольська. – К. : ІНКОС, 2009. – 351 с.
- 10.* Погорілий О. І. Соціологічна думка XX століття : посібник / О.І. Погорілий ; Міжнар. фонд "Відродження". – К. : Либідь, 1996. – 224 с.
- 11.* Ручка А. О. Курс історії теоретичної соціології / А. О. Ручка, В. В. Танчер. – К. : Наук, думка, 1995. – 223 с.
- 12.* Соціологічна думка України : навч. посіб. / [М. В. Захарченко, В. Ф. Бурлачук, М.О. Молчанов та ін.] ; Міжнар. фонд "Відродження". – К. : Заповіт, 1996. – 424 с.
- 13.* Соціологія XIX – початку XX століття : хрестоматія : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М-во освіти і науки України, Дніпропетр. нац. ун-т ; за ред. В. Г. Городяненко ; [уклад.: В. Г. Городяненко, О. В. Гилюн]. – Д. : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2008. – 626 с.
- 14.* Социологические учения XIX века : хрестоматія: метод. забезпечення курсу "Історія соціології" / ред. И. Д. Ковалева. – Х., 1995 – Т. 1 / [под общ. ред. И. Д. Ковалевой]. – 242 с.

15. * История теоретической социологии : В 5 т / ред. Ю. Н. Давыдов. – М. : Наука, 1995 – Т. 1 : От Платона до Канта. Предыстория социологии и первые программы науки об обществе / отв. ред. и сост. Ю. Н. Давыдов. – 272 с.

16.* История теоретической социологии. Социология XIX века (профессионализация социально-научного знания) / отв. ред. и сост. Ю. Н. Давыдов. – М. : Магистр, 1998. – 448 с.

Додаткова

1. Адорно Т. Исследование авторитарной личности / Теодор Адорно ; [под общ. ред. В. П. Култыгина]. – М. : Серебряные нити, 2001. – 416 с.

2. Американская социологическая мысль: Тексты / под ред. В. И. Добренькова. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – 496 с.

3. Алексеев Н. И. Система. Интеллектуальный роман о социологах / Н. И. Алексеев. – М. : Изд. «У Никитских ворот», 2007. – 656 с.

4. Арон Р. Этапы развития социологической мысли / Р. Арон ; общ. ред. и предисл. П. С. Гуревича. – М. : Издательская группа «Прогресс» – «Политика», 1992. – 608 с.

5. Асп Э. К. Введение в социологию / Эррки Асп. – СПб. : Алетея, 2000. – 248 с.

6. Бабосов Е. М. Социология. Энциклопедический словарь / Е. М. Бабосов. – М. : Книжный дом «Либроком», 2009. – 480 с.

7. Бакиров Виль. Социология в Украине / Бакиров Виль // Сучасний стан і перспективи розвитку соціології в Україні та Європі / за наук. ред. Є. І. Головахи та О. Г. Стегнія. – К. : ІС НАНУ, 2008. – С. 20–25.

8. Бауман З. Мыслить социологически : пер. с англ. / З. Бауман. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 255 с.

9. Бауман З. От паломника к туристу / З. Бауман // Социол. журн. – 1995. – №4. – С. 133–154.

10. Бауман З. Спор о постмодернизме / З. Бауман // Социол. журн. – 1994. – №4. – С. 69–80.

11. Бауман З. Индивидуализированное общество / Зигмунт Бауман; [пер с англ. Иноземцев В. Л.]. – СПб. : Логос, 2002. – 325 с.

12. Бачинин В. А. История западной социологии : учебник / В. А. Бачинин, Ю. А. Сандулов. – СПб. : Лань, 2002. – 384 с.

13. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования. Изд. 2-е. / Д. Белл. – М. : Academia, 2004. – 788 с.

14. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / Ульрих Бек ; [пер. с нем. Седельник В., Федорова Н., Филиппов А.]. – М. : Прогресс-Традиция, 2000. – 383 с.

15. Бек У. Что такое глобализация? / Ульрих Бек ; [пер с нем. Седельник В., Федорова Н., Филиппов А.]. – М. : Прогресс-Традиция, 2001. – 304 с.

16. Бек У. Власть и ее оппоненты в эпоху глобализма. Новая всемирно-политическая экономия / У. Бек. – М. : Прогресс-Традиция, 2007. – 464 с.

17. Беляева Л. А. Эмпирическая социология в России и Восточной Европе / Л. А. Беляева. – М. : Изд-во ГУ-ВШЭ, 2004. – 406 с.
18. Бестужев-Лада И. В. Герберт Уэллс как социолог / И. В. Бестужев-Лада // Социол. исслед. – 2008. – №11.
19. Бодрийяр Ж. Символический обмен и смерть / Жан Бодрийяр ; [пер. и вступ. статья С. Н. Зенкипа]. – М. : Добросвет, 2000. – 387 с.
20. Бодрийяр Ж. Общество потребления. Его мифы и структуры / Жан Бодрийяр ; [пер. Е. А. Самарская]. – М. : Республика; Культурная революция, 2006. – 269 с.
21. Бодрийяр Ж. Система вещей / Жан Бодрийяр ; [пер. с фр. Зенкин, С. Н.]. – М. : Рудомино, 2001. – 222 с.
22. Бодрийяр Ж. К критике политической экономии знака / Ж. Бодрийяр. – М. : Библион-Русская книга, 2003. – 272 с.
23. Бразевич С. С. Американская действительность глазами М. М. Ковалевского / С. С. Бразевич // Социол. исслед. – 2010. – №11. – С. 115–122.
24. Будон Р. Место беспорядка. Критика теорий социального изменения : пер. с фр. / Р. Будон. – М., 1998.
25. Буравой М. Общественная роль социологии / М. Буравой. – М. : Вариант, 2008. – 176 с.
26. Бурдьё П. Социальное пространство: поля и практики / сост. и общ. пер. с фр. и послесл. Н. А. Шматко. Ч. 1. / Бурдьё П. – СПб. : Алетейя, 2007. – 567 с.
27. Бурдьё Пьер. Социология социального пространства : пер. с фр. Н. А. Шматко / Бурдьё Пьер. Сер. Gallicinium. – М. : Алетейя, Институт экспериментальной социологии, 2007. – 288 с.
28. Бурлачук В. Біля витоків соціологічної думки в Україні / В. Бурлачук, М. Молчанов, В. Степаненко ; під ред. В. Танчера ; Ін-т соціології НАН України. – К. : [Б.в.], 1996. – 114 с.
29. Бутенко И. А. Постмодернизм как реальность, данная нам в ощущениях / Бутенко И. А. // Социол. исслед. – 2000. – №4. – С. 3–11.
30. Валлерстайн И. Конец знакомого мира : Социология XXI века / И. Валлерстайн ; пер. с англ. – М. : Логос, 2003. – 368 с.
31. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма / Вебер М. – Ивано-Франковск, Ист-Вью, 2002. – 322 с.
32. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика / М. Вебер ; пер. з нім. Олександр Погорілий. – К. : Основи, 1998. – 534 с.
33. Вебер М. Избранное. Образ общества : пер. с нем. / М. Вебер. – М. : Юрист, 1994. – 704 с.
34. Вебер Марианна. Жизнь и творчество Макса Вебера / Вебер Марианна. – М. : РОССПЭН, 2007. – 656 с.
35. Вехи российской социологии 1950–2000-е годы / под ред. Ж. Т. Гощенко, Н. В. Романовского. – СПб. : Алетейя, 2010. – 664 с.

36. Волков Ю. Г. Социология: история и современность. Сер. "Учебники, учебные пособия" / Волков Ю. Г., Нечипуренко В. Н., Самыгин С. И. – Ростов-н/Д : Феникс, 1999. – 672 с.
37. Воронцов А. В. История социологии. XIX – начало XX века: в 2 ч. Ч. 1. Западная социология : учеб. пособие для студентов вузов / А. В. Воронцов, И. А. Громов. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2005. – 423 с.
38. Воронцов А. В. История социологии. XIX – начало XX века: в 2 ч. Ч. 2. Русская социология : учеб. пособие для студентов вузов / А. В. Воронцов, И. А. Громов. – М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2005. – 477 с.
39. Встречи с Питиримом Сорокиным. Социальный и культурный обор / под ред. д.ф.н. И. Б. Орловой. – М. : РИЦ ИСПИ РАН, 2009. – 388 с.
40. Гайденко П. П. История и рациональность: социология М. Вебера и веберовский ренесанс / Гайденко П. П., Давыдов Ю. Н. – М., 1991. – 367 с.
41. Ганжа А. О. Гуманистическая социология Флориана Знанецкого / Ганжа А. О., Зотов А. А. // Социол. исслед. – 2002. – №3.
42. Гергилов Р. Е. Влияние Ф. Ницше на немецкую социологическую мысль рубежа XIX–XX веков / Гергилов Р.Е. // Социол. журн. – 2006. – №1–2. – С. 63–73.
43. Гергилов Р. Е. Проблема индивидуализации в социологии М. Вебера и Н. Элиаса: сравнительный анализ / Гергилов Р. Е. // Социол. журн. – 2007. – №3. – С. 90–107.
44. Гидденс Э. К социологическому сообществу / Гидденс Э. // Социол. исслед. – 2007. – №9. – С. 4–5.
45. Гилюн Олексій. Інтелектуальна спадщина П. Сорокіна і сучасність / Олексій Гилюн, Марина Шевчук // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2009. – №3. – С. 213–216.
46. Голосеева А. А. Идеиные истоки социологических взглядов Н. К. Михайловского / Голосеева А. А. // Социол. исслед. – 2010. – №11. – С. 123–132.
47. Голосенко И. А. Питирим Сорокин о внутренних нарушениях социального порядка / Голосенко И. А. // Социол. исслед. – 2000. – №4. – С. 108–116.
48. Гоулднер А. У. Наступающий кризис западной социологии / Гоулднер А. У. – СПб. : Наука, 2003. – 576 с.
49. Гофман А. Б. Семь лекций по истории социологии / Гофман А. Б. – М. : Книжный Дом "Университет", 2008. – 240 с.
50. Гофман А. Б. Эмиль Дюркгейм в России: Рецепция дюркгеймовской социологии в российской социальной мысли / Гофман А. Б. – М. : ГУ ВШЭ, 2001. – 100 с.
51. Гофман А. Б. Традиционное или рациональное? Интерпретация традиции в творчестве М. Вебера / Гофман А. Б. // Социол. исслед. – 2008. – №4.
52. Григорьев С. И. Основы неклассической социологии (новые тенденции развития культуры социологического мышления на рубеже XX–XXI веков) / Григорьев С. И., Субетто А. И. – Барнаул : Изд-во АРНЦ СО РАО, 2000. – 182 с.

53. Громов И. А. Западная социология / И. А. Громов, А. Ю. Мацкевич, В. А. Семенов. – СПб. : Ольга, 1997. – 372 с.
54. Гусев А. Н. Категория социальной дистанции в творчестве Г. Зиммеля / Гусев А. Н. // Социол. исслед. – 2009. – №4. – С. 123–130.
55. Данилов А. Н. Методологические проблемы периодизации истории социологии / Данилов А. Н., Елсуков А. Н. // Социол. исслед. – 2010. – №10. – С. 114–121.
56. Доган М. Социология среди социальных наук / Доган М. // Социол. исслед. – 2010. – №10. – С. 3–14.
57. Дюркгейм Э. Социология. Ее предмет, метод, предназначение / Дюркгейм Э. – М. : Канон+, 2006. – 352 с.
58. Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии : пер. с фр. и послесловие А. Б. Гофмана / Дюркгейм Э. – М. : Наука, 1990. – 575 с.
59. Дюркгейм Е. Самоубство. Соціологічне дослідження : пер. з фр. / Е. Дюркгейм. – К. : Основи, 1998. – 519 с.
60. Западно-европейская социология XIX века / под ред. В. И. Добренькова. – М. : Издание Междунар. ун-та бизнеса и управления, 1996. – 352 с.
61. Зафировский М. Парсонс и Сорокин. Сравнение вклада в создание социологической теории (часть 1) / Зафировский М. // Социол. исслед. – 2011. – №3. – С. 117–125.
62. Захарченко М. В. Історія соціології / Захарченко М. В., Погорілий О. І. – К. : Либідь, 1993. – 336 с.
63. Зборовский Г. Е. История социологии : учебник / Зборовский Г. Е. – М. : Гардарики, 2004. – 608 с.
64. Здравомыслов А. Г. Социология: теория, история, практика / А. Г. Здравомыслов ; [отв. ред. Н. И. Лапин] ; Ин-т социологии РАН. – М. : Наука, 2008. – 382 с.
65. Здравомыслов А. Г. К вопросу о периодизации социологии в России / Здравомыслов А. Г. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2007. – Т. 10. – №3. – С. 38–51.
66. З історії української соціологічної думки [Текст] / В. М. Піча, Н. Й. Черниш, Л. Й. Кондратик. – Львів : [б. в.], 1995. – 67 с.
67. Зиммель Г. Как возможно общество? / Зиммель Г. // Социол. журн. – 1994. – №2. – С. 102–114.
68. Зиммель Г. Избранные работы (Индивидуальный закон. Понятие и трагедия культуры. Религия. К вопросу о метафизике смерти. Микельанджело. Гете) / Зиммель Г. – К. : Ника-Центр, 2006. – 440 с.
69. История социологии в Западной Европе и США : учебник для вузов / отв. ред. Г. В. Осипов. – М. : НОРМА-ИНФРА, 1999. – 576 с.
70. Ионин Л. Г. Георг Зиммель – социолог (Критический очерк) / Л. Г. Ионин. – Л. : Наука, 1981. – 128 с.

71. История теоретической социологии. В 4-х т. Т. 1. / отв. ред. и составитель Ю. Н. Давыдов. – М. : Канон, 1997. – 496 с.
72. История теоретической социологии. В 4-х т. Т. 2. / отв. ред. и составитель Ю. Н. Давыдов. – М. : Канон, 1998. – 560 с.
73. История теоретической социологии. В 4-х т. Т. 3. / отв. ред. и составитель Ю. Н. Давыдов. – М. : Канон, 1998. – 448 с.
74. История теоретической социологии. В 4-х т. Т.4 / отв. ред. и составитель Ю. Н. Давыдов. – СПб. : РХГИ, 2000. – 736 с.
75. История теоретической социологии. XX век. Стабилизационное сознание и социологическая теория в век кризиса : учеб. пособие для вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. – 308 с.
76. История теоретической социологии. Начало XX века. Первый общетеоретический кризис социологии : учеб. пособие для вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. – 354 с.
77. История теоретической социологии. Социология второй половины XX – начала XXI века : учеб. пособие для вузов. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Акад. Проект, Гаудеамус, 2010. – 526 с.
78. Капитонов Э. А. История и теория социологии : учеб. пособие для вузов / Капитонов Э. А. – М. : «Издательство ПРИОР», 2000. – 368 с.
79. Каради В. Стратегии повышения статуса социологии школой Эмиля Дюркгейма / Каради В. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2004. – Т. VII. – №5. – С. 12–49.
80. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Мануэль Кастельс ; [пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана]. – М. : Гос. ун-т. Высш. шк. экономики, 2000. – 606 с.
81. Качанов Ю. Л. Начало социологии / Качанов Ю. Л. – М. : Изд-во «Институт экспериментальной социологии» ; СПб. : Алетейя, 2000.
82. Классики теоретической социологии XX века: Рабочая тетрадь по истории социологии / авт.-сост. В. Г. Николаева. – М. : ГУ ВШЭ, 2001.
83. Ковалева И. Д. Социологические учения XIX века. Хрестоматия. Т. 1 / И. Д. Ковалева, А. Н. Горбач, Ю. Г. Сорока. – Х., 1995. – 242 с.
84. Ковалева И. Д. История социологических теорий и учений XX века: основные парадигмы теоретического мышления (авторский вариант) : учеб.-метод. пособие : для студентов 3 курса фак. «Социальный менеджмент» / Ковалева И. Д., Редько О. А. ; Нар. укр. акад. – Х., 2000. – 145 с.
85. Ковалевский М. М. и российская общественная мысль. К 150-летию со дня рождения. – СПб., 2003. – 238 с.
86. Козловский В. В. Фигуративная социология Норберта Элиаса / Козловский В. В. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2000. – Т. 3. – №3. – С. 40–59.
87. Коллинз Р. Социология: наука или антинаука / Коллинз Р. // THESIS. – 1994. – №4. – С. 18.

88. Коломийцев В. Ф. Социология Герберта Спенсера / Коломийцев В. Ф. // Социол. исслед. – 2004. – №4. – С. 37–44.
89. Кондратик Л. Й. Історія соціології країни в іменах / Л. Й. Кондратик. – Луцьк, 1996. – 105 с.
90. Кравченко Е. И. Научные воззрения Дж. Г. Мида в курсе истории и теории социологии / Кравченко Е. И. // Социол. исслед. – 2010. – №10. – С. 131–140.
91. Кравченко С. А. Динамика социологического воображения: всемирная культура инновационного мышления : монография / Кравченко С. А. – М. : Анкил, 2010. – 392 с.
92. Кравченко С. А. Социология: парадигмы через призму социологического воображения. 3-е изд., перераб. и доп. / Кравченко С. А. – М. : Экзамен, 2007. – 750 с.
93. Кравченко С. А. Социология модерна и постмодерна в динамически меняющемся мире : монография / Кравченко С. А. – М. : МГИМО, 2007. – 264 с.
94. Кукушкина Е. И. История социологии : учебник / Кукушкина Е. И. – М. : Высш. шк., 2009. – 486 с.
95. Кукушкина Е. И. Русская социология и западная наука (XIX – начало XX вв.) / Кукушкина Е. И. // Социол. исслед. – №3. – 2006.
96. Култаєва М. Д. Європейська теоретична соціологія XX–XXI століть : навч. посіб. / Култаєва М. Д., Навроцький О. І., Шеремет І. І. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2008. – 328 с.
97. Култыгин В. П. Классическая социология / Култыгин В. П. – М. : Наука, 2000. – 526 с.
98. Лапин Н. И. Эмпирическая социология в Западной Европе / Лапин Н. И. – М. : Изд-во ГУ ВШЭ, 2004. – 383 с.
99. Лепсиус М. Своеобразие и потенциал веберовской парадигмы / Лепсиус М. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2004. – Т. 7. – №2. – С. 51–60.
100. Луман Н. Социальные системы. Очерк общей теории / Н. Луман. – СПб. : Наука, 2007. – 644 с.
101. Луман Н. Введение в системную теорию : пер. с нем. / Н. Луман. – М. : Изд-во «Логос», 2007. – 360 с.
102. Мануильская К. М. Становление и развитие эмпирических исследований в немецкой социологии / Мануильская К. М. // Социол. журн. – 2010. – №1. – С. 78–92.
103. Маркузе Г. Одномерный человек: Исследование идеологии развитого индустриального общества / Г. Маркүзе ; [пер с англ. и послесл., примеч. А. А. Юдина ; сост., предисл. В. Ю. Кузнецова]. – М. : ООО "Издательство АСТ", 2002. – 526 с.
104. Маркс К. Манифест коммунистической партии / К. Маркс, Ф. Энгельс. – М. : ОГИС, Госполитиздат, 1948. – 103 с.

105. Мертон Р. Социальная теория и социальная структура (фрагменты) / Р. Мертон ; под общ. ред. В. В. Танчера. – К. : Институт социологии НАН Украины, 1996. – 112 с.
106. Мертон Р. К. Явные и латентные функции / Р. К. Мертон // Американская социологическая мысль / под ред. В. И. Добренькова. – М., 1994. – С. 393–461.
107. Москвичев Л. Н. Этапы институционализации российской социологии / Л. Н. Москвичев // Социол. исслед. – 2006. – №7. – С. 3–25.
108. Мосс М. Очерк о даре // Общества. Обмен. Личность: Труды по социальной антропологии : пер. с франц., послесловие и комментарии А. Б. Гофмана. – М., 1996. – С. 85–111.
109. Миллс Чарльз Райт. Социологическое воображение : пер. с англ. О. А. Оберемко ; под ред. Г. С. Батыгина / Миллс Чарльз Райт. – М. : Стратегия, 1998. – 264 с.
110. Миненков Г. Я. Введение в историю российской социологии / Г. Я. Миненков. – Минск : ЗАО «Экономпресс», 2000. – 343 с.
111. Мусієздов О. О. Історія української соціології : навч.-метод. посіб. / О. О. Мусієздов. – Х. : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2004. – 117 с.
112. Ортега-и-Гассет Хосе. Восстание масс / Ортега-и-Гассет Хосе. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2002. – 509 с.
113. Общая социология. Хрестоматия / сост. А. Г. Здравомыслов, Н. И. Лапин ; пер. В. Г. Кузьминов ; под общ. ред. Н. И. Лапина. – М. : Высш. шк., 2006. – 783 с.
114. Общественный разлом и рождение новой социологии: Двадцать лет мониторинга / Левада-Центр. – М. : Новое издательство, 2008. – 468 с.
115. Осипов Г. В. Введение в социологическую науку / Осипов Г. В. – М. : Наука, Вече, 2010. – 336 с.
116. Пан Давей. К истории социологии в Китае / Пан Давей // Социол. исслед. – 2009. – №4. – С. 130–136.
117. Парето В. Компендиум по общей социологии / Парето В. – М. : ГУ ВШЭ, 2007. – 511 с.
118. Парето В. Закат свободы / Парето В. // Социол. исслед. – 2009. – №6. – С. 111–120.
119. Плахов В. Д. Западная социология XIX–XX вв. От классики до постнеклассической науки / Плахов В. Д. – СПб. : Алетей, 2006. – 304 с.
120. Подвойский Д. Г. О предпосылках и истоках рождения социологической науки / Подвойский Д. Г. // Социол. исслед. – 2005. – №7. – С. 3–12.
121. Подольская Е. А. Социология : учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / Е. А. Подольская, О. А. Филипова, Т. Н. Мелентьева, Д. Е. Погорелый. – Х. : Изд-во НФаУ ; Золотые страницы, 2004. – 248 с.
122. Полякова Н. Л. Немецкая социология / Полякова Н. Л. – М. : Канон+, 2010. – 448 с.

123. Пономарева И. В. Социологическое наследие П. А. Сорокина в представлении американских исследователей / И. В. Пономарева // Социол. исслед. – 2011. – №4. – С. 131–140.
124. Поппер К. Р. Открытое общество и его враги. – Т.1: Чары Платона : пер. с англ. / К. Р. Поппер. – М. : Культурная инициатива, 1992. – 446 с.
125. Посткоммунистические трансформации: векторы, направления, содержание / под ред. О. Д. Куценко ; со-редактор С. С. Бабенко. – Х. : Изд. центр Харьковского нац. ун-та имени В. Н. Каразина, 2004. – 418 с.
126. Практикум з соціології : навч. посіб. для студентів вищих закладів освіти / за ред. В. М. Пічі. – 2-ге вид. – Львів : Магнолія 2006, 2009. – 368 с.
127. Развитие социологии в России (с момента зарождения до конца XX века) : учеб. пособ. / под ред. Е. И. Кукушкиной. – М. : Высш. шк., 2004. – 455 с.
128. Резник В. Украинская социология на пороге 21 века / В. Резник, О. Резник // Социология: теория, методы, маркетинг.– 2004. – №4. – С. 22–46.
129. Ритцер Дж. Современные социологические теории. 5-е изд. / Дж. Ритцер. – СПб. : Питер, 2002. – 688 с.
130. Роберти де Е. В. Новая постановка основных вопросов социологии / Е. В. Роберти де. – СПб. : Алетейя, 2008. – 496 с.
131. Романовский Н. В. История социологии. Опыт изучения факторов развития / Н. В. Романовский // Социол. исслед. – 2010. – №10. – С. 121–131.
132. Российское общество социологов. Качество социального существования в условиях глобализации мира. (The quality of social existence in a globalizing world) / [отв. ред. В. А. Мансуров]. – М. : ИПЦ «Маска», 2006. – 424 с.
133. Рупова Р. М. Антиглобалистский оптимизм А. Шюца и К. Гирца / Р. М. Рупова // Социол. исслед. – 2008. – №4. – С. 138–143.
134. Симонова О. А. История социологии XX века. Избранные темы : учеб. пособ. / О. А. Симонова. – М. : Логос, 2008. – 208 с.
135. Смит Р. История гуманитарных наук : пер. с англ. / Р. Смит. – М. : Изд. дом ГУ ВШЭ, 2007. – 392 с.
136. Соболевська М. Неофункціоналізм та постструктуралістські теорії в сучасній соціології : навч. посіб. / Соболевська М.. – К. : Дух і Літера, 2010. – 164 с.
137. Сорокин П. Система социологии / П. Сорокин. – М. : Астрель, 2008. – 1008 с.
138. Сорокин П. Социология революции / П. Сорокин. – М. : Астрель, 2008. – 784 с.
139. Сорокин П. А. Замечания об элементарных формах социальной жизни / П. А. Сорокин // Социол. исслед. – 2008. – №1. – С. 28–30.
140. Сорокин П. А. Человек. Цивилизация. Общество / П. А. Сорокин. – М. : Политиздат, 1992. – 116 с.
141. Социология в России / под ред. В. А. Ядова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд-во Института социологии РАН, 1998. – 696 с.

142. Соціологія ХІХ – початку ХХ століття : хрестоматія / за ред. В. Г. Городяненка. – Д. : Вид-во ДНУ, 2007. – 628 с.
143. Соціологія : навч. посіб. / за ред. С. О. Макеєва. – 4-е вид., перероб. і доп. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2008. – 566 с.
144. Соціологія: терміни, поняття, персоналії [Текст] : навч. словник-довідник для студ. / за заг. ред. В. М. Пічі ; Соц. асоц. України. – 2-е вид., стереотипне. – Львів : Новий світ-2000, 2004. – 476 с.
145. Социология в странах Центральной и Восточной Европы. Хрестоматия [Электронный ресурс] / З. Т. Голенкова, Н. П. Нарбут. – М. : РУДН, 2005. – 719 с. – Режим доступа: <http://trendyrealty.net/10821-sociologiya-v-stranax-centralnoj-i-vostochnoj.html>
146. Соціологічна енциклопедія / укладач В. Г. Городяненко. – К. : Академвидав, 2008. – 456 с.
147. Социологи ХХ века: (биографический словарь) : учеб. пособие / под ред. проф. В. Г. Городяненко. – Днепропетровск : ДГУ, 1999. – 128 с.
148. Социологическая мысль ХІХ века: тексты / общ. ред. проф. Ковалева И. Д.). – Х. : Изд-во ХНУ, 1995. – 205 с.
149. Социология на пороге ХХІ века: основные направления исследований / ред.-сост. С. И. Григорьев (Россия), Ж. Коэн-Хуттер (Швейцария). 3-е изд., доп. и перераб. – М. : РУСАКИ, 1999. – 358 с.
150. Спенсер Г. Будущее рабство / Г. Спенсер // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2007. – Т. 10. – №4. – С. 56–77.
151. Сучасний стан і перспективи розвитку соціології в Україні та Європі / за наук. ред. Є. І. Головахи та О. Г. Стегнія. – К. : ІС НАНУ, 2008. – 188 с.
152. Танчер В. В. Алвин Гоулднер: Обновление и критика в американской социологии / В. В. Танчер // Современная американская социология / под ред. В. И. Добренёва. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1994. – С. 251–264.
153. Теоретическая социология : Антология: В 2 ч. : пер. с англ., фр., нем., ит. ; сост. и общ. ред. С. П. Баньковской. – М. : Книжный дом «Университет», 2002. – 424 с.
154. Тихонова Н. Е. Концепция модернизации в работах классиков социологической мысли второй половины ХІХ – начала ХХ вв. / Н. Е. Тихонова, В. А. Аникин, С. В. Горюнова, Ю. П. Лежнина // Социология: методология, методы, математическое моделирование. – 1997. – Т. 24. – С. 28–59.
155. Тихонова Н. Е. Эволюция концепции модернизации во второй половине ХХ века / Н. Е. Тихонова, В. А. Аникин, С. В. Горюнова, Ю. П. Лежнина // Социология: методология, методы, математическое моделирование. – 2007. – Т. 25. – С. 22–47.
156. Токвиль А. Старый порядок и революция / А. Токвиль. – СПб. : Алетейя, 2008. – 248 с.
157. Тоффлер Э. Третья волна / Элвин Тоффлер ; [под общ. ред. П. С. Гуревич]. – М. : ООО "Фирма "Издательство АСТ", 1999. – 783 с.

158. Тощенко Ж. Т. Социологи России и СНГ XIX – XX вв. / Ж. Т. Тощенко, М. Дорговцев, А. Черных. – М. : Едиториал УРСС, 1999. – 368 с.
159. Турен А. Социология без обществ / А. Турен // Социол. исслед. – 2004. – №7. – С.3–16.
160. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство: основні поняття чистої соціології : пер. з нім. / Ф. Тьоніс. – К. : Дух і Літера, 2005. – 262 с.
161. Фирсов Б. М. История советской социологии 1950–1980-х годов : курс лекций / Б. М. Фирсов ; Европейский университет в Санкт-Петербурге. – СПб. : Изд-во Европ. ун-та в С.- Петербурге, 2001. – 294 с.
162. Флибберг Б. Хабермас и Фуко – теоретики гражданского общества / Б. Флибберг // Социол. исслед. – 2000. – №2. – С. 127–136.
163. Фуко М. «Нужно защищать общество» : курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1975–76 уч. году. / М. Фуко. – СПб. : Наука, 2005. – 312 с.
164. Фуко М. Герменевтика субъекта : курс лекций / М. Фуко. – СПб. : Наука, 2007. – 677 с.
165. Хабермас Ю. Расколотый Запад : пер. с нем. / Ю. Хабермас. – М. : Весь мир, 2008. – 192 с.
166. Хабермас Ю. Моральное сознание и коммуникативное действие / Хабермас Ю. – СПб. : Наука, 2003. – 379 с.
167. Человек и общество. Хрестоматия / под ред. С. А. Макеева. – К. : Институт социологии НАНУ, 1999. – 272 с.
168. Черниш Н. Соціологія : курс лекцій. Розділ 1 / Наталія Черниш. – Львів : Кальварія, 2004. – 176 с.
169. Шпакова Р. П. Немецкая социология / Р. П. Шпакова. – СПб. : Наука, 2003. – 562 с.
170. Штомпка П. Одна социология или много? / П. Штомпка // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2009. – Т. 12. – №4. – С. 37–48.
171. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / П. Штомпка. – М. : Логос, 2008. – 664 с.
172. Шубкин В. Н. Социология и общество: Научное познание и этика науки : монография / В. Н. Шубкин. – М. : ЦСПиМ, 2010. – 424 с.
173. Шульга Н. Украинская социология в поисках самоидентичности / Н. Шульга // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2000. – №2. – С. 170–177.
174. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства. В связи с исследованием Л. Г. Моргана / Ф. Энгельс. – М. : Политиздат, 1973. – 240 с.
175. Ядов В. А. Современная теоретическая социология как концептуальная база исследования российских трансформаций : курс лекций для студентов магистратуры по социологии ; изд. 2-е, доп. и перераб. / В. А. Ядов. – СПб. : Интерсоцис, 2009. – 138 с.
176. *Advances in Sociological Knowledge over Half a Century* / ed. Nikolai Genov. – Paris : ISSC, 2003. – 426 p.

177. McLennan Gr. Story of Sociology: a first companion to social theory / Gregor McLennan. – London, New York : Bloomsbury Academic, 2011. – 177 p.

178. Paolucci P. Marx and the Politics of Abstraction / Paul Paolucci. – Leiden, Boston : BRILL, 2011. – 239 p.

179. Sociology Cambridge Dictionary of (the) / gen. edition Bryan S. Turner. 3d ed. – Cambridge : Cambridge University Press, 2011. – 688 p.

Журнали

- Соціологія: теорія, методи, маркетинг
- Социологические исследования
- Социология: методология, методы, математическое моделирование
- Социология власти
- Поиск (Политика. Обществоведение. Искусство. Социология. Культура)
- Наука. Культура. Общество
- Журнал социологии и социальной антропологии
- Социология науки и технологий
- American Journal Of Sociology
- American Sociological Review
- Current Sociology
- International Sociology
- European Sociological Review

Інтернет-ресурси

http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/INDEX_SOCIO.php – Библиотека «Гумер» – соціологія.

<http://www.ecsocman.edu.ru> – Освітній портал з економіки, соціології і менеджменту.

<http://socionet.ru/> – Соціонет – інформаційний простір з суспільних наук

<http://socnet.narod.ru/> – SOCNET.ru: сучасна російська соціологія в Інтернеті

<http://www.socio.msu.ru/> – офіційна сторінка соціологічного факультету МДУ

<http://www.nir.ru/socio> – неофіційна сторінка студентів соціологічного факультету МДУ.

<http://www.isras.ru/> – Інститут соціології РАН.

http://i-soc.com.ua/institute/about_inst.php – Інститут соціології НАН України.

<http://www.sau.kiev.ua/> – Соціологічна асоціація України.

Международная социологическая ассоциация (International Sociological Assosiation)

<http://www.isa-sociology.org>

Европейская социологическая ассоциация (The European Sociological Association)

<http://www.valt.helsinki.fi/esa/>

Левада - Центр (Аналитический Центр Юрия Левады)

<http://www.levada.ru/>

Всероссийский центр изучения общественного мнения

<http://www.wciom.ru/>

Центр социального прогнозирования

<http://www.socioprognoz.ru/>

ДОДАТКИ

Рис. 1. Етапи становлення і розвитку соціології [55, с. 118].

КЛАСИЧНИЙ ЕТАП ІСТОРІЇ СОЦІОЛОГІЇ

<i>Часовий критерій</i>	<i>Змістовний критерій</i>	<i>Просторовий критерій. Персоналії</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Ранній класичний період: 1830–1880 рр.	Позитивізм	Конт (Франція) Спенсер (Англія) Ковалевський (Росія)
	Натуралізм, органіцизм: соціальний дарвінізм	Гумплович, Ратценхофер (Австрія) Смол, Саммер (США) Стронін, Лілієнфельд (Росія)
	расово-антропологічний напрямок	Гобіно, Летурно (Франція)
	географічний напрямок	Бокль (Англія), Ратцель, Хаусхофер (Німеччина), Реклю (Франція), Мечніков (Росія)
	Марксизм	Маркс, Енгельс (Німеччина), Плеханов, Ленін (Росія)
Пізній класичний період: 1880–1910–1920 рр.	Психоаналітичний напрямок: еволюціонізм	Уорд, Гіддінгс (США) Де Роберті, Карєєв (Росія)
	психологія народів	Вундт (Німеччина)
	групова психологія	Тард, Лебон (Франція)
	інстинктивізм	Мак-Дугал (Англія)
	інтераціоналізм	Кулі (США)
	Класична німецька соціологія: формальна соціологія	Тьонніс, Зіммель (Німеччина)
	розуміюча соціологія	Вебер (Німеччина)
	Позитивізм і неопозитивізм	Дюркгейм (Франція), Парето (Італія), Сорокін (Росія)

СОЦІОЛОГІЧНІ МЕТАПАРАДИГМИ [175, С. 16]

Історико-культурні етапи в науці	Наукова картина світу	Що є суспільство або соціальне	Критерій науковості	Критерій обґрунтованості знання
Класична наука	Світ не залежить від нас. Треба виявити його якості і закони розвитку	Цілісна система	Відтворюваність знання шляхом застосування тієї ж методології	Струнка несуперечлива теорія
Посткласика – модерн	Світ об'єктивний, але вчений не може адекватно його відобразити	Соціальні взаємодії	Принцип додатковості у фізиці, розуміюча соціологія	Підтвердження того, що передбачене і раніше не спостерігалось
Постпосткласика. Наука нашого часу (межа ХХ–ХХІ ст.)	Світ у постійній зміні	Конструкції реальності, що неперервно змінюється агентами, які здійснюють соціальні зміни	Ясність вихідних посилок і методології. Дискурс у науковому співтоваристві	Неоднозначність, множинність пояснення досліджуваних процесів

МІЖНАРОДНІ СОЦІОЛОГІЧНІ КОНГРЕСИ (МСК)
(ОРГАНІЗОВАНІ МІЖНАРОДНОЮ СОЦІОЛОГІЧНОЮ АСОЦІАЦІЄЮ)

Кон-грес	Рік	Місце проведення	Тематика конгресу
I	1950	Цюріх, Швейцарія	Вплив соціологічних досліджень на міжнародні відносини
II	1953	Льєж, Бельгія	Соціальна стратифікація і соціальна мобільність. Конфлікти між групами та їх вирішення. Сучасний розвиток соціологічних досліджень. Навчання, професійна діяльність і відповідальність соціологів
III	1956	Амстердам, Нідерланди	Проблеми соціальних змін ХХ століття
IV	1959	Мілан-Стреза, Італія	Проблема взаємовідносин соціології і суспільства. Методика і техніка соціологічних досліджень
V	1962	Вашингтон, США	Соціологи, політичні діячі і громадськість. Соціологія розвитку. Проблеми соціологічної теорії
VI	1966	Евіан, Франція	Єдність і розмаїття в соціології. Соціологія міжнародних відносин. Соціологія та ідеологія
VII	1970	Варна, Болгарія	Сучасні і майбутні суспільства: прогнозування і соціальне планування
VIII	1974	Торонто, Канада	Наука і революція в сучасних суспільствах
IX	1978	Упсала, Швеція	Шляхи соціального розвитку
X	1982	Мехіко, Мексика	Соціальна теорія і соціальна практика

XI	1986	Нью-Делі, Індія	Соціальні зміни: проблеми і перспективи
XII	1990	Мадрид, Іспанія	Соціологія для єдиного світу: єдність і розмаїття
XIII	1994	Білефельд, Німеччина	Оскаржувані кордони і мінливі солідарності
XIV	1998	Монреаль, Канада	Соціальне знання: спадщина, виклики, перспективи
XV	2002	Брісбен, Австралія	Соціальний світ у XXI ст.: амбівалентна спадщина і виклики
XVI	2006	Дурман, ЮАР	Якість соціального існування у світі, що глобалізується
XVII	2010	Ґетеборг, Швеція	Соціологія у русі

З М І С Т

ПЕРЕДМОВА	3
ФОРМИ КОНТРОЛЮ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СЛУХАЧІВ	5
ЗМІСТ ПРОГРАМИ КУРСУ	7
МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ. ТЕМИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ	14
Модуль 1. Історія соціології ХІХ ст. – поч. ХХ ст.	14
Модуль 2. Історія соціології ХХ – поч. ХХІ ст.	21
САМОСТІЙНА РОБОТА СЛУХАЧІВ	26
Завдання до самостійної роботи	26
Питання для самоконтролю знань	31
Тематика рефератів	33
ТЕСТИ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ	35
ПРОГРАМНІ ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ	38
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	41
ДОДАТКИ	54

Навчальне видання

ІСТОРІЯ СОЦІОЛОГІЇ

Методичні рекомендації з організації самостійної роботи
для слухачів, які навчаються за спеціальністю
7.03010101 – Соціологія
(післядипломне навчання)

Автор-упорядник ХИЖНЯК Олександр Володимирович

В авторській редакції
Комп'ютерний набір: *О. В. Хижняк, О. О. Губер*

Підписано до друку 09.12.2013. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Гарнітура «Таймс».
Ум. друк. арк. 3,49. Обл.-вид. арк. 4,9.
Тираж 6 пр. Зам. №

Видано у відповідності до службової записки від 29.08.12

Видавництво
Народної української академії
Свідоцтво № 1153 від 16.12.2002.

Надруковано у видавництві
Народної української академії

Україна, 61000, Харків, МСП, вул. Лермонтовська, 27.